

ТРОШКОМ Г-на ЈОВ.  
МИЈАТОВИЋА ТРГ.  
— ИЗ БЕОГРАДА —

ПОЛОВИНА ПРИХОДА НАМЕЊЕНА ЈЕ  
СРПСКОМ ДРУШТВУ ЦРВЕНОГ КРСТА.

ЦЕНА 0.60 ФР.

ЗОРА

КАЛЕНДАР ЗА ПРОСТУ 1917. ГОД.

— КРФ —  
ДЕЖАВНА ШТАМПАРИЈА  
\* КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ \*  
1916.

# ЗОРА

## КАЛЕНДАР ЗА ПРОСТУ 1917. ГОДИНУ

(ПОЛОВИНА ЧИСТОГ ПРИХОДА НАМЕЊЕНА ЈЕ СРПСКОМ  
ДРУШТВУ ЦРВЕНОГ КРСТА).

К Р Ф,

ШТАМПАНО У ДРЖ. ШТАМП. КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ  
1917.

## ПОМРАЧЕЊЕ СУНЦА И МЕСЕЦА

1. *Делимично помрачење сунца*: 10. јануара 1917. год. (у Паризу видеће се).
2. *Делимично помрачење сунца*: 6. јуна 1917. год. (Неће се видети ни у Паризу ни код нас).
3. *Потпуно помрачење месеца*: 21. јуна 1917. год. (Видеће се и у Паризу и код нас).
4. *Делимично помрачење сунца*: 6. јула 1917. год. (Неће се видети у Паризу ни код нас).
5. *Прстенасто помрачење сунца*: 1. децембра 1917. (Неће се видети у Паризу ни код нас).
6. *Тотално помрачење сунца*: 15. децембра 1917. (Од чести видеће се у Паризу и код нас).

## ДРЖАВНЕ СВЕТКОВИНЕ

**29. јуна**, дан рођења Његовог Величанства Краља Петра I.

**15. јуна**, на Видов дан, чини се свечан парастос изгинулим српским борцима за веру и отаџбину.

— ЈА НУ А Р —			
31. Недеља пред просвећењем. Глас 6. На лит. Ап. зач. 298. Јеванђ. од Марка зач. 1.			
Н	1	Обрез. Госп. Вас. Вел. (Н. Г.)	14
П	2	Силвестар папа римски	15
У	3	Малах. прор. и Гордије муч.	16
С	4	Сабор 70 ап.; <i>Јевт. арх. срп.</i>	17
Ч	5	Теопем. и Теона ( <i>Крстовдан</i> )	18
П	6	Богојављење	19
С	7	Сабор Јована Крститеља	20
32. Недеља по проsv. Гл. 7. На лит. Апост. зач. 224. Јев. од Мат. з. 8.			
Н	8	Георг. Домника и Емилиј.	21
П	9	Полиевкт мученик	22
У	10	Григорије писиски	23
С	11	Теодосије преподобни	24
Ч	12	Татијана мученица	25
П	13	Ермил стратоник	26
С	14	Св. Сава први арх. срп.	27
33. Недеља Гл. 8. На лит. Ап. зач. 285. Јев. од Луке зач. 94.			
Н	15	Павле тив. и Јован	28
П	16	Часне вериге ап. Петра	29
У	17	Антоније велики	30
С	18	Атанас. вел., <i>Максим арх. срп.</i>	31
Ч	19	Макарије велики	1
П	20	Јевтимије велики	2
С	21	Максим исповедник	3
Нед. Митара и Фарисеја. Гл. 1. На лит. Ап. зач. 296. Јев. од Луке з. 89.			
Н	22	Тимотеј апост. ( <i>Триод</i> )	4
П	23	Климент анкирски	5
У	24	Препод. Ксенија римљан.	6
С	25	Григорије Богослов	7
Ч	26	Ксенофонт и дружина	8
П	27	Пренос мошт. Јов. Златоуста	9
С	28	Јеврем Сирјанин	10
Недеља Блудног Сина. Гл. 2. На лит. Ап. зач. 135. Јев. од Луке зач. 79.			
Н	29	Пренос мошт. Игњ. Богон.	11
П	30	Три Велика Јерарха	12
У	31	Кир и Јован, врач	13



— ФЕБРУАР —

С	1	Трифун мученик	14	
Ч	2	Сретење Господње	15	Последња четврт:
П	3	Симеон Богопримац	16	2. фебр. у 2 с. и 53
С	4	Преподобни Исидор ( <i>Задушн.</i> )	17	м. изјутра.

Недеља месопусна. Гл. 3. На лит. Ап. зач. 140. Јев. од Мат. зач. 106.

Н	5	Агат. мучен. ( <i>месне покладе</i> )	18	
П	6	Вукола епископ Смирне	19	
У	7	Партеније епископ	20	
С	8	Пр. Захар. <i>Сава П арх. срп.</i>	21	Млад месец: 8.
Ч	9	Ниџифор мученик	22	фебр. у 7 с. и 09 м.
П	10	Харалампије мученик	23	увече.
С	11	Власије муч., <i>Ђ. Кратовац.</i>	24	

Недеља сиропусна. Гл. 4. На лит. Ап. зач. 112. Јев. од Мат. зач. 17.

Н	12	Мелетије арх. ( <i>Беле покл.</i> )	25	
П	13	Симеон Мироточ. <i>Немања</i>	26	
У	14	Авксентије преподобни	27	Прва четврт: 15.
С	15	Апостол Онисим	28	фебр. у 5 с. и 44 м.
Ч	16	Памфил, мученик	1	по подне.
П	17	Теодор Тирон вел. муч.	2	март.
С	18	Лав папа рим. ( <i>Тод. Субота</i> )	3	

Недеља прва поста — Недеља православља Гл. 5. На лит. Ап. зач. 329. Јев. од Јов. зач. 5.

Н	19	Архипа апостол	4	
П	20	Лав епископ катански	5	
У	21	Преп. Тимотеј, Евстатије	6	
С	22	Налаз. мошт. муч. у Евгенији	7	
Ч	23	Свешт. муч. Подикарп	8	Пун месец: 23.
П	24	Налазак главе Св. Јов. Крст.	9	фебр. у 10 с. и 58.
С	25	Тарасије архиеп. цариград.	10	м. увече.

Недеља друга поста — пачиста. Гл. 6. На лит. Ап. зач. 304. и 318. Јеван. од Мар. зач. 7. и Јов. з. 36.

Н	26	Порфирије архиепископ	11	
П	27	Прокопије Декаполит	12	
У	28	Василије Исповедник	13	

— МАРТ —

С	1	Евдокија преп. мученица	14	
Ч	2	Теодот свешт. мученик	15	
П	3	Евтропије, Клеоник мученик	16	Последња четврт:
С	4	Герасим преподобни	17	3. марта у 1 с. и 33 м. по подне.

Недеља трећа поста — крстопоклона. Гл. 7. На лит. Ап. з. 311. Јев. од Мат. зач. 37.

Н	5	Ковон мученик	18	
П	6	42 мученика амориска	19	
У	7	Муч. Василије, Јеврем и др.	20	
С	8	Теофилакт еп. исповедник	21	
Ч	9	40 мученика ( <i>Младенци</i> )	22	
П	10	Кодрат мученик и др.	23	Млад месец: 10.
С	11	Софроније патр. јерусалим.	24	марта у 5 с. и 05 м. изјутра.

Недеља четврта поста — средопосна. Гл. 8. На лит. Ап. з. 314 и 329. Јеван. од Марка зач. 40 и од Мат. зач. 10.

Н	12	Теофан исповедник	25	
П	13	Пренос мошт. Никиф. патр.	26	
У	14	Венедикт преподобни	27	
С	15	Агапије муч. и др. ( <i>Прво бден.</i> )	28	
Ч	16	Савин мученик	29	
П	17	Алекс. чов. Божји ( <i>Др. бден.</i> )	30	Прва четврт: 17.
С	18	Кирил патр. јерусалимски	31	марта у 11 с. 36 м. пре подне.

Недеља пета поста — глупна. — Гл. 1. На лит. Ап. з. 321. и 208. Јев. од Мар. зач. 47. и од Луке зач. 33.

Н	19	Хрисант и Дарије мученици	1	април.
П	20	Јован и Сергије	2	
У	21	Јаков еп. исповедник	3	
С	22	Василије свешт. мученик	4	
Ч	23	Никон муч. и њег. ученици	5	
П	24	Захарије преподобни	6	Пун месец: 25.
С	25	Благовести ( <i>Лазар. Субота</i> )	7	марта у 2 с. 49 м. по подне.

Недеља шеста поста — Цветна. На лит. Ап. зач. 247. Јев. од Јов. зач. 41.

Н	26	Цвети (Сабор. Арх. Гавр.)	8	
П	27	Матрона солунска	9	
У	28	Иларијон и Стеван чудотв.	10	
С	29	Марко преп. и Кирил ђакон	11	
Ч	30	Јован лествичник ( <i>Вел. бден.</i> )	12	
П	31	Велики Петак	13	



— А П Р И Л —

С	1	Марија Јегипћанка	14	Посл. четв.: 1. апр у 9 с. 12. м. увече.
Светла недеља. На лит. Ап. зач. 1. Јев. од Јов. зач. 1. На вечер. Јев. од Јов. зач. 65.				
Н	2	Васкрсење Христово	15	
П	3	Васкршњи понедељак	16	
У	4	Васкршњи уторник	17	
С	5	Теодул, Агатопад муч.	18	Млад месец: 8. априла у 3 с. 01 м. по подне.
Ч	6	Евтихије архиеп. цариград.	19	
П	7	Георгије еп. мелетиски	20	
С	8	Иродијон, Агав и др. апост.	21	
Недеља друга по Васкр. — Томина. На лит. Ап. з. 14. Јев. од Јов. з. 65.				
Н	9	Евпсихије мученик	22	
П	10	Терентије, Помпије мучен.	23	
У	11	Антипа свешт. муч.	24	
С	12	Василије еп. преподобни	25	
Ч	13	Артемон свешт. мученик	26	
П	14	Маргин папа свешт. муч.	27	
С	15	Аристарх, Пуд и Трофим, ап.	28	
Недеља трећа по Васкрсу — Мирносоца. На лит. Ап. зач. 16. Јев. од Мар. зач. 69.				
Н	16	Ирина, Агапија мучен.	29	
П	17	Симеон, Акакије, епископи	30	
У	18	Јован преподобни	1 мај	
С	19	Јован старопећински	2	Прва четврт: 16. априла у 6 с. и 22 м. изјутра.
Ч	20	Теодор Трихин	3	
П	21	Јануарије свешт. муч. и др.	4	
С	22	Теодор сикеотски	5	
Недеља четврта по Васкр. — Раслабљ. На лит. Ап. з. 23. Јев. од Јов. з. 14.				
Н	23	Георг. Вел. муч. (Бурђевдан)	6	
П	24	Сава Стратилат	7	
У	25	Марко Јевангелист	8	
С	26	Васил. свешт. муч. (преполов.)	9	Пун месец: 24. априла у 3 с. 43 м. изјутра.
Ч	27	Спаљ. мошти Св. Саве	10	
П	28	Јасон и Сосипатр апост.	11	
С	29	Василије острошки чудотв.	12	
Недеља пета по Васкрсу — Самарјанке. На лит. Ап. з. 28. Јев. од Јов. з. 12.				
Н	30	Јаков ап. брат св. Јов. Богосл.	13	

— М А Ј —

П	1	Јеремија пророк	14	
У	2	Атанасије Вел. (прен. мошт.)	15	
С	3	Тимотеј и Мавро	16	Последња четврт: 1. маја у 2 с. и 48 м. изјутра
Ч	4	Пелагија преп. муч.	17	
П	5	Ирина мученица	18	
С	6	Јов праведни	19	
Недељашеста по Васкрсу — Слепога. На лит. Ап. з. 38. Јев. од Јов. з. 34.				
Н	7	Знамење част. крста, Акакије	20	
П	8	Јован јеванг. Арсеније Вел.	21	
У	9	Пренос мошт. св. Николе	22	Млад месец: 8. маја у 1 с. и 47 м. изјутра.
С	10	Симон Зилот апост.	23	
Ч	11	Спасовдан (Кирило и Метод.)	24	
П	12	Никодим архиеп. српски	25	
С	13	Гликерија мученица	26	
Нед. седма по Васкр. — Св. Отаца. На лит. Ап. з. 44. Јев. од Мат. з. 56.				
Н	14	Исидор мученик	27	
П	15	Пахомије Велики	28	
У	16	Теодор освећени	29	Прва четврт: 16. маја у 0 с. 33 м. по подне.
С	17	Андроник апостол	30	
Ч	18	Теодот муч. анкирски	31	
П	19	Патрикије свешт. мученик	1 јуни	
С	20	Талалеј муч. (задушн. тројич.)	2	
Недеља осма по Васкрсу — Тројичка. На лит. Ап. з. 3. Јев. од Јов. з. 27.				
Н	21	Св. Тројица — (Конст. и Јел.)	3	
П	22	Духовски понедељак	4	
У	23	Михаил исповедник	5	Пун месец: 23. маја у 2 с. 06 м. по подне.
С	24	Симеон столпник	6	
Ч	25	Трећи нал. главе св. Јована	7	
П	26	Карп апостол	8	
С	27	Терапонт свешт. муч.	9	
Недеља прва по Духов. Свих Светих. Гл. 8. На лит. Ап. зач. 330. Јев. од Мат. зач. 38.				
Н	28	Никита еп. халкидон. (нокл.)	10	
П	29	Теодосија преп. муч.	11	
У	30	Исакије далматски	12	Последња четврт: 30. маја у 7 с. и 38 м. изјутра.
С	31	Јеремија апостол	13	

— ЈУНИ —

Ч	1	Јустин филос. муч.	14
П	2	Никифор патр. цариград.	15
С	3	Лукијан мученик	16

Недеља друга по свих светих. Гл. 1. На лит. Ап. зач. 81. Јев. од Мат. з. 9.

Н	4	Митрофан патр. цариград.	17
Н	5	Доротој еп. ( <i>Пет. Коришки</i> )	18
У	6	Висаријон чудотворац	19
С	7	Теодот еп. свешт. муч.	20
Ч	8	Теодор стратилат св. муч.	21
П	9	Кирил александр. архиеп.	22
С	10	Тимотеј еп. свешт. муч.	23

Млад мес.: 6. јуна у 2 с. 02 м. по под.

Недеља трећа. Гл. 2. На лит. Ап. зач. 88. Јев. од Мат. зач. 18.

Н	11	Вартоломеј и Варнава апост.	24
П	12	Онуфрије Велики	25
У	13	Акилина муч. Трифилије еп.	26
С	14	Јелисеј пр. Метод. патр. цар.	27
Ч	15	Видовдан ( <i>Јевр. патр. срп.</i> )	28
П	16	Тихон чудотворац	29
С	17	Мануил, Савел, Исмаил муч.	30

Прва четврт: 14. јуна у 5 с. 08 м. по подне.

Недеља четврта. Гл. 3. На лит. Ап. зач. 93. Јев. од Мат. зач. 25.

Н	18	Леонтије мученик	1
П	19	Јуда апост. брат Господњи	2
У	20	Методије еп. патарски	3
С	21	Јулијан муч. тарш.	4
Ч	22	Евсевије еп. св. муч.	5
П	23	Агрипина мученица	6
С	24	Рођ. св. Јов. Крст. ( <i>Ивањд.</i> )	7

јули  
Пун мес.: 21. јуна у 10 с. 40 м. по под.

Недеља пета. Гл. 4. На лит. Ап. зач. 103. Јев. од Мат. зач. 28.

Н	25	Февронија мученица	8
Н	26	Давид (Јован) Солунски	9
У	27	Сампсон гостопримац	10
С	28	Кир и Јован бесребреници	11
Ч	29	Петар и Павле апостоли	12
П	30	Сабор 12 Апост. ( <i>Павловдан</i> )	13

Последња четврт: 28. јуна у 1 с. 12 м. по подне.

— ЈУЛИ —

С	1	Кузман и Дамњан врач	14
---	---	----------------------	----

Недеља шеста. Гл. 5. На лит. Ап. зач. 110. Јев. од Мат. зач. 29.

Н	2	Полагање Богород. ризе	15
П	3	Јакинт муч. Фил. моск.	16
У	4	Андрија архиеп. критски	17
С	5	Атанасије атонски	18
Ч	6	Сисоје Велики	19
П	7	Тома, Акакије леств.	20
С	8	Прокопије великомученик	21

Млад месец: 6. јула у 4 с. 00 м. изјутра.

Недеља седма. Гл. 6. На лит. Ап. зач. 116. Јев. од Мат. зач. 33.

Н	9	Панкратије свешт. муч.	22
П	10	45 мученика никопољских	23
У	11	Еуфимија муч. Олга	24
С	12	Прокл и Иларије	25
Ч	13	Сабор Арханг. Гаврила	26
П	14	Акила апостол	27
С	15	Кирик и мати Јулита муч.	28

Прва четврт: 14. јула у 5 с. 40 м. изјутра.

Недеља осма. Гл. 7. На лит. Ап. зач. 124. Јев. од Мат. зач. 58.

Н	16	Атиноген свештеномуч.	29
П	17	Марина в. муч. ( <i>Огњ. Марија</i> )	30
У	18	Јакинт, Емилијан муч.	31
С	19	Макрина преп. сестр. св. Вас.	1
Ч	20	Илија пророк	2
П	21	Јевскиљ прор. Симеон јурод.	3
С	22	Марија Магдал. ( <i>Бл. Марија</i> )	4

август

Пун мес.: 21. јула у 8 с. 11 м. пре подне.

Недеља девета. Гл. 8. На лит. Ап. зач. 128. Јев. од Мат. зач. 59.

Н	23	Трофим и Теофил муч.	5
П	24	Христина вел. муч.	6
У	25	Смрт св. Ане	7
С	26	Ермолај, Параск. ( <i>Трн. Пет.</i> )	8
Ч	27	Пантелејмон вел. муч.	9
П	28	Прохор, Никанор и др.	10
С	29	Калиник мученик	11

Последња четврт: 27. јула у 8 с. 56 м. у вече.

Недеља десета. Гл. 1. На лит. Ап. зач. 131. Јев. од Мат. зач. 72.

Н	30	Ангелина срп. деспотица	12
П	31	Евдоким праведни ( <i>поклади</i> )	13

— АВГУСТ —

У	1	Частни Крст, Макавеј	14	Млад месец: 4. августа у 7 с. и 11 м. увече.
С	2	Пренос мошт. св. арх. Стев.	15	
Ч	3	Исакије, Далмат и Фауст	16	
П	4	Седморо деце и Евдокија муч.	17	
С	5	Евсигније мученик	18	

Недеља једанајеста. Гл. 2. На лит. Ап. зач. 141. Јев. од Мат. зач. 77.

Н	6	Преображење Господње	19	Прва четврт: 12. августа у 8 с. и 08 м. увече
П	7	Дометије преп. муч.	20	
У	8	Емилијан исповедник	21	
С	9	Матеј апостол	22	
Ч	10	Лаврентије архиђ. муч.	23	
П	11	Евпл архиђакон муч.	24	
С	12	Фотије и Аникита муч.	25	

Недеља дванајеста Гл. 3. На лит. Ап. зач. 158. Јев. од Мат. зач. 79.

Н	13	Максим исповедник	26	Пун месец: 19. августа у 1 с. и 28 м. по подне.	
П	14	Михеј пророк	27		
У	15	Успеније св. Богородице	28		
С	16	Пренос Христов. убруса	29		
Ч	17	Мирон мученик	30		
П	18	Флор и Лавро муч.	31		
С	19	Андрија стратилат	1		септембар

Недеља тринајеста. Гл. 4. На лит. Ап. зач. 166. Јев. од Мат. зач. 87.

Н	20	Самуил пророк	2	Последња четврт: 26. августа у 8 с. 05 м. пре подне.
П	21	Тадеј апостол	3	
У	22	Агатоник мученик	4	
С	23	Луп мученик	5	
Ч	24	Евтихије свешт. муч.	6	
П	25	Вартоломеј и Тит апостол	7	
С	26	Адријан и Наталија	8	

Недеља 14. Гл. 5. На лит. Ап. зач. 170. Јев. од Мат. зач. 89.

Н	27	Пимен Велики	9
П	28	Мојсије Мурин	10
У	29	Усековање Св. Јована	11
С	30	Алекс. Саб. срп. пров. и учит.	12
Ч	31	Полагање појаса Богород.	13

— СЕПТЕМБАР —

П	1	Симеон столп. Марта, Ис. Н.	14
С	2	Мамант муч. Јов. постник	15

Недеља петнајеста. Гл. 6. На лит. Ап. зач. 176. Јев. од Мат. зач. 92.

Н	3	Јоаникије II први патр. срп.	16	Млад месец: 3. септембра у 11 с. и 27 м. пре подне.
П	4	Вавила муч. Мојсије прор.	17	
У	5	Захар. отац св. Јов. Претече	18	
С	6	Евдоксије муч. Чуд. Арх. Мих.	19	
Ч	7	Созонт мученик	20	
П	8	Рођење св. Богор. (М. Госп.)	21	
С	9	Јоаким и Ана	22	

Недеља шеснајеста — пред Крстов дан. Гл. 7. На лит. Ап. зач. 215. Јев. од Јов. зач. 9.

Н	10	Минодора, Митрод., Нимфод.	23	Прва четврт: 11. септембра у 6 с. и 41 м. изјутра.
П	11	Теодора александриска	24	
У	12	Автоном свешт. муч.	25	
С	13	Корнилије стотник	26	
Ч	14	Подиз. час. крста (Крстовд.)	27	
П	15	Никита великомуч.	28	
С	16	Евфилија великомуч.	29	

Недеља седмнајеста — по Крст. дану. Гл. 8. На лит. Ап. зач. 203. Јев. од Марка зач. 37.

Н	17	Софија и три кћери (В. Н. Љ.)	30	октобар Пун месец: 17. септембра у 9 с. и 31 м. увече.
П	18	Евменије епископ	1	
У	19	Трофим, Саватије, Доримед.	2	
С	20	Евстатије великомученик	3	
Ч	21	Кодрат апостол	4	
П	22	Фока, Јона пророк	5	
С	23	Зачеће св. Јов. Крститеља	6	

Недеља осамнајеста. Гл. 1. На лит. Ап. зач. 188. Јев. од Луке зач. 17.

Н	24	Симон св. Краљ Првовенчани	7	Последња четврт: 24. септембра у 11 с. 14 м. увече.
П	25	Ефросинија преподобна	8	
У	26	Смрт св. Јов. Богослова	9	
С	27	Калистрат мученик	10	
Ч	28	Харитон преподобни	11	
П	29	Киријак (Михољдан)	12	
С	30	Григорије свешт. мученик	13	



ОКТОБАР

Недеља деветнајеста. Гл. 2. На лит. Ап. зач. 194. Јев. од Луке зач. 26.

Н	1	Покров Богородице	14	Млад месец: 3. октобра у 3 с. 41 м. изјутра.
П	2	Кипријан Јустина	15	
У	3	Дионисије Ареопагит	16	
С	4	Стеван Штиљановић	17	
Ч	5	Харитина мученица	18	
П	6	Тома апостол	19	
С	7	Сергије и Вакх мучен.	20	

Недеља двадесета. Гл. 3. На лит. Ап. зач. 200. Јев. од Луке зач. 30.

Н	8	Пелагија преподобна	21	Прва четврт: 10. октобра у 3 с. 37 м. по подне.
П	9	Јаков Алф. Ст. Бранковић	22	
У	10	Евломпије и Евломпија муч.	23	
С	11	Филип апост. ђакон	24	
Ч	12	Пров, Тарах, Андрон муч.	25	
П	13	Карп и Папила мученици	26	
С	14	Параск. преп. (Петковача)	27	

Недеља двадесет прва. Гл. 4. На лит. Ап. зач. 203. Јев. од Луке зач. 35.

Н	15	Јевтимије, Лукијан преп.	28	Пун месец: 17. октобра у 7 с. 19 м. изјутра. новембар
П	16	Лонгин Стотник мучен.	29	
У	17	Осија прор., Андреја крит.	30	
С	18	Лука Еванг., Петар цетињ.	31	
Ч	19	Јоил пр. Јов. Риљ. Прох. Пч.	1	
П	20	Артемије вел. муч.	2	
С	21	Иларијон Велики	3	

Недеља двадесет друга. Гл. 5. На лит. Ап. зач. 215. Јев. од Луке зач. 83.

Н	22	Аверкије равноапост.	4	Последња четврт: 6 с. 03 м. у вече.
П	23	Јаков ап. брат Госнод.	5	
У	24	Арета муч. и дружина	6	
С	25	Маркијан и Мартирије	7	
Ч	26	Димитр. вел. муч. (Митр. д)	8	
П	27	Нестор муч.	9	
С	28	Арсеније архиепископ српски	10	

Недеља двадесет трећа. Гл. 6. На лит. Ап. зач. 220. Јев. од Луке зач. 38.

Н	29	Анастасија преп. муч.	11
П	30	Милутин краљ српски	12
У	31	Стахије, Амплије апостоли	13

НОВЕМБАР

С	1	Косма и Дамњан (Врачи)	14	Млад месец: 1. новембра у 7 с. и 28 м. увече.
Ч	2	Акиндин, Пигасије и др.	15	
П	3	Обн. храма св. Ђорђа (Ђурђици)	16	
С	4	Јоаникије Велики	17	

Недеља двадесет четврта. Гл. 7. На лит. Ап. зач. 221. Јев. од Луке з. 39.

Н	5	Галактин, Епистима	18	Прва четврт: 8. новембра у 11 с. и 29 м. увече.
П	6	Павле исповед. патр. царигр.	19	
У	7	33 мученика мелитинс.	20	
С	8	Сабор. Арх. Михаила	21	
Ч	9	Онисифор и Порфирије муч.	22	
П	10	Ераст, Олимп, и др. апост.	23	
С	11	Стев. Дечански (Мратиндан)	24	

Недеља двадесет пета. Гл. 8. На лит. Ап. зач. 224. Јев. од Луке зач. 53.

Н	12	Јован милостиви	25	Пун месец: 15. новембра у 7 с. 41 м. у вече. децембар
П	13	Јован Златоуст	26	
У	14	Филип апостол (поклади)	27	
С	15	Јурије муч. (божић. пост.)	28	
Ч	16	Матеј Јевангелист	29	
П	17	Григорије Новокесариски	30	
С	18	Платон и Роман муч.	1	

Недеља 26. Гл. 1. На лит. Ап. зач. 229. Јев. од Луке зач. 66.

Н	19	Авдија прор., Варлаам	2	Последња четврт: 23. новембра у 3 с. 13 м. по подне.
П	20	Григорије Декаполит	3	
У	21	Вход Богород. (Заведње)	4	
С	22	Филимон апостол	5	
Ч	23	Амфил. Григор., Алекс. Невс.	6	
П	24	Екатарина вел. муч.	7	
С	25	Климент рим. Петар Алек.	8	

Недеља 27. Гл. 2. На лит. Ап. зач. 233. Јев. од Луке зач. 71.

Н	26	Алимпие препод. столпник	9
П	27	Јаков персј, муч. Пеладије	10
У	28	Стефан нови исповед.	11
С	29	Парамон мучен.	12
Ч	30	Андреј Апостол првобзовани	13

**ЦРКВЕНА УПРАВА КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ**

Архиепископ Београдски и Митрополит Србије

**Димитрије**

Митрополит Скопљански

**Вићентије**

Епископ Шабачки

**Сергије**

Епископ охридски (велешкодебарски)

**Варнава**

Епископ Нишки

**Доситеј**

Епископ Жички

(место празно)

Епископ Тимочки

(место празно)

Епископ рашко-призренски

(место празно)

Епископ битољски

(место празно)

Епископ злетовски

(место празно)



**ПЕТАР I. КРАЉ СРБИЈЕ.**

*»Плам ће вјечно животворни, блистат' Србљу твоје зубље,  
Све ће сјајниј' и чудесниј' у вјекове биват' дубље.«*

## ВАЖНИ РАТНИ И ПОЛИТИЧКИ ДОГАЂАЈИ.

1912., 1913., 1914., 1915., 1916.

16. септембра 1912. год. Србија је објавила мобилизацију своје војске.
5. октобра 1912. год. Србија је објавила рат Турској.
9. и 10. октобра 1912. год. била је битка кумановска.
6. новембра 1912. год. Срби су заузели Битољ.
13. марта 1913. пало је Једрене.
7. априла 1913. Црногорци су заузели Скадар.
17. јуна 1913. Бугари су напали Србе на Брегалници.
28. јула 1913. закључен је мир у Букурешту између Србије и Бугарске.
15. јуна 1914. погинуо је у Сарајеву Франца Фердинанд аустриски престолонаследник, који је спремао био напад на Србију.
10. јула 1914. Аустрија је поднела ултиматум Србији, који је по својој садржини значио неизбежан рат.
15. јула 1914. Аустрија је објавила рат Србији.
6. августа 1914. српска војска надбила је аустриску војску на Церу и пребацила преко Дрине.
- 20., 21. и 22. новембра 1914. српска је војска поново протерала аустриску војску преко Саве и Дрине.



1. октобра 1915. Бугарска је напала Србију.  
9. марта 1916. Њ. В. Александар, Наследник Престола посетио је Председника Француске Републике Поенкареа.

18. марта 1916. Њ. В. Александар, Наследник Престола стигао је у Лондон и био примљен у Букингамској палати од краља Енглеске.

4. априла 1916. Њ. В. Александар, Наследник Престола стигао је на Крф с пута и извршио преглед српских трупа.

6. априла 1916. српска војска кренула се с Крфа за солунски фронт.

7. априла 1917. изашао је први број »Српских Новина« на Крфу.

10. априла 1915. Њ. В. П. Митрополит Србије Господин Димитрије био је у Лондону и посетио је руског Великог Кнеза Михајла и кентерберijsког архиепископа.

21. априла 1916. Руски Цар примио је у аудијенцију у Царском Селу Председника Министарског Савета, Министра Иностраних Дела Краљевине Србије, Госп. Николу П. Пашића.

10. маја 1916, Доњи Дом у Енглеској изгласао је закон о општој војној обавези.

12. маја 1916. Руски Цар у Одеси посетио је с царском породицом српску војску, поздравио је на српском језику и рекао : »Победа је извесна, и Србија ће поново васкрнути велика«.

10. јуна 1916. Митрополит Србије Господин Димитрије стигао је на Крф.

11. јула 1916. Г. Пашић је стигао на Крф из Петрограда.

11., 12. и 13. јула српска се војска сударила с бугарском војском у Маџедонији.

16. јула 1916. Њ. В. Наследник Престола отпутовао је с Крфа на фронт у Маџедонију.

28. августа 1916. Српска Народна Скупштина састала се на Крфу на XLII. редован састанак. Било је присутно 98 посланика, 27 одсутно, 39 остало у Србији.

5. септембра 1916. ступила је српска војска на српско земљиште заузећем виса Кајмакчалана 2525 м.

9. октобра 1916. закључене су седнице Народне Скупштине у Крфу, после избора привредног одбора од 20 посланика, који има да помаже министарствима у припремању мера за повратак у Србију.

6. новембра 1916. српске и савезничке трупе заузеле су Битољ.

## СРПСКА НАРОДНА СКУПШТИНА.

— ИЗВОД ИЗ Л. ПРОТОКОЛА РЕДОВНОГ САСТАНКА —  
8. септембра, 1916. г. у вароши Крфу.

Председник Народне Скупштине Госп. *Андре Николић*.

Секретар Госп. Ранко Обрадовић.

Присутни чланови Краљевске Владе :

Министар Просвете и Црквених Послова, г. Љуба М. Давидовић, Министар Унутрашњих Дела, г. Љуба Јовановић, Министар Правде, г. Марко Ђуричић, Министар Грађевина, г. Милорад Драшковић, Министар Народне Привреде, г. д-р Воја Маринковић, Министар Финансија, г. д-р Момчило Нинчић, Министар Војни, г. ђенерал Божа Терзић.

— Председник, Анд. Николић изјављује, да ће се прво решавати о прелазу на дневни ред како га је предложио г. Иван Павићевић, јер се с тим предлогом слаже Краљевска Влада.

Гласало се седањем и устајањем.

Предлог је једногласно усвојен.

Скупштинска одлука гласи:

«По саслушању владиних изјава о спољашњој ситуацији наше Отаџбине, Народна Скупштина сматра за дужност потврдити и после свих страдања и искушења Српскога Народа, да остаје непоколебљиво верна својим националним захтевима. Правац, кога се Србија држала и држи, и драгоцен пријатељства, која је стекла тим држањем, једини воде остварењу заветне мисли нашег народног племена.

«Тешки пут, који смо до сада прешли, изложио нас је уништењу многих блага народних, али је највеће благо наше, народна част, остало нетакнуто.

«Притиснута болом, али сачуване вере у идеале своје и људске, Србија, ведром чела гледа у будућност с поуздањем. Српска Народна Скупштина, одобравајући изјаве у владином експозеу о спољној политици и шаљући изразе наде и чежњи свом народу у завојеваној Отаџбини, љубави нашој сјајној војсци, верности и поверења својим благородним Савезницима и њиховим силним војскама, — прелази на дневни ред.»

## ARS AETERNA

(МЕСТО ПРЕДГОВОРА)

Стара је мудрост: да живот пролази и да уметност остаје. Уметност, као израз живота, остаје као апсолутно, док живот који је ствара одлази и улази у домену релативнога. Изрази, — у речи, у тону, у мермеру, у боји, у покрету, — остају као вечити споменици људских напора једне периоде, а извори тих израза пресуше чим се изразе.

Наша периода, периода највеће социјалне катаклизме у Историји и, нарочито, најкрвавији, најболнији и најизразитији њен израз, Српска Трагедија, са свим својим стихијски јаким болом; са жилавим националним моралом и осећањем; са прекаљеном одурношћу једне митолошке расе која не зна за очајање; са титанизмом познатог Есхиловог јунака који се, преко страховитог бола, пење националним звездама; — остаје, кад све ово прође, једно широко поље за историчаре и моралисте, за социјалне педагоге и инструкторе. Цео ће овај живот катаклизме проћи, и од свега остаће само документи. Оно што је родило ово — отићиће оним мистичним путем којим је све до сада отишло: уметност убија живот који ју је створио.

Преко неколико светих река и многих светих планина, поклецујући, падајући, остављајући мртве по путевима, Српска Уметност је, дана месеца јануара наше Страшне Године, пала на острво Крф заједно са Српским Народом. Храбра, и јака, и пуна живота, заједно са васкрсавањем њене војске, васкрсла је и она. Једна млада и

импулсивна уметност, — одмах се је наша и стала на своје крепке ноге. И као и војска, и сви други социјални изрази наше расе, и она је одмах показала своју горштакку способност за живот. Држећи се поглавито живота који је преживела и проживела при ношењу свога крста преко албанских кршева, она га је одмах почела, на свој уметнички начин, да репродукује и баца у реч, камен, тон, боју и линију. Наша уметност, и ако у тешком и болном изгнанству, бије билом једнога дива. На свима пољима снажан и плодан рад. Иван Мештровић, са својим гиганским »уметничким осветљењем«, теше у дрвету Христа — Србију. Заједно с њим, креше у мермеру Петар Росандић нашу трагедију, док је у боји и линији, Владимир Бецић, Бранко Поповић, Јеремић, Пашко Вучетић и читав низ Младих, бацају на платно и у своје свеске скица. У тону, снажно се чује наш живот у композицијама Милоја Ђ. Милојевића, Косте Манојловића и других. У Каваји, тешко болестан, млади Манојловић, гледајући како покрај њега пролази наш неми и велики расни Бол, баца на последња парчад својих »нота«, своје дубоко и тешко болно *Алилуја*... Књижевност пулсира још и јаче *Српске Новине*, на својој скоро стогодишњој одисејади, путујући заједно с Народом својим од Беча за Београд, из Београда за Ниш, а из Ниша за Крф, — пуне су израза оних наших трувера и гуслара који су остали живи и који су могли доћи. Оне су, заједно са осталим листовима *La Patrie Serbe* у Витре-у, *La Serbie* у Женеви, *Bulletin yougoslave* у Паризу и Лондону, *Српски Гласник*, *Правда* и *Велика Србија* у Солуну *Напред* у Бизерти и ђачки лист *Скерлић*, примиле на себе да изразе Српску књижевност у изгнанству. Поезија је у јек и снази. У два маха, дао јој

је свој снажни и лепи израз Јован Дучић, трубећи своје јаке и бодре маршеве *Ave Serbia!* и *Бугарима*; Светислав Стефановић даје маха, мистична и мислена, своје болу, у песмама и импресијама; Влад. Р. Петковић-Dis, своју црну мисао изражава са много дубине и искрености; Милутин Бојић клиће своје дитирамбе, поносне и свеже, нацији и раси, и спрема велику поему о нашем претешком и црном путу преко Албаније; Владимир Станимировић, у више махова, саопштава своју меланхолију, са пуно суза, на гробовима наших снажних горштака; Драг. Ј. Филиповић, својим циклусом *Косовских Божура*, лепим и импулсивним, враћајући се изворима и поезије и мотива, баца на светлост старо наше доба јунака и бојева; Светислав Винавер, са својим музикалним стиховима, мистично и тихо пева наш национални крст; и Стеван Бешевић са криком и јауком, и Божидар Пурић, и С. Миленовић, и Манојловић, и Андра Франичевић, и млади Ј., и други, и други... Приповетка, са старим бардом Ивом Ђипиком на челу који се, сада, »на лицу«, документира за будуће своје романи и приповетке; са Николом Даничићем чија је *Церска Битка* пуна »кришака живота«, крвавих и бујних; са Заријем Поповићем, Девечерским, и тако даље — казује да ради и да се припрема за шире размере и подухвате. — И драма није изостала. Бранислав Ђ. Нушић спрема за париску публику своју романтичну *Кнегињу од Тибалда*, док Милутин Бојић, у стиховима, даје крепак израз занимљивој личности Цара Уроша. — Књижевна критика, такође, не изостаје. Павле Поповић, у неколико махова, даје из историје наше књижевности прегледе и чланке који имају за циљ да нас прикажу пред Европом. *Српске Новине*, и остали листови, такође, дају мале при-



казе, блешке и библиографије из којих се види колико и како живи наш књижевни живот. — И глума се видела, и оркестар се чуо, и хор. Наша музика Краљеве Гарде, упознала је француску и друге публике са нашом националном музиком, док је Богословски Хор дао, у неколико махова, лепих приказа. Религиозно беседништво митрополита Димитрија и, нарочито, Николаја Велимировића који, своме национално-религиозном болу, даје тако пун и снажан израз, — није нимало изостало иза осталих уметничких манифестација. — Најзад, журналистика која, данас, има свој свети задатак да обавести, да упути и укаже, и да помогне и окрепи, у пуном је животу...

Наша уметност је у изгнанству. Она, заузета другим пословима нема много времена да се изрази; уосталом, ни само време није за то. Она, најзад, нема ни техничког материјала. Али, дубоко у инстинктима њеним, спрема се и ври: много има да се каже, јер се много преживело; енервација је била толика да се може да очекује, после рата, једна велика уметност. Редови који иду, — сенка су онога што ће доћи. Доће ће једно Велико Време. Али, и ти редови довољан су и крепак доказ бивања и живота наше Књижевности.

*Бранко Лазаревић.*

## МОЛИТВА ЗА ПОБЕДУ НАШЕГ ОРУЖЈА

од

МИТРОПОЛИТА ДИМИТРИЈА.

Господе Боже, Оче и Творче наш, Боже правде и милосрђа! Ти који си у древности даровао снагу и мудрост нашем великом Немањи и његовим славним потомцима, ти који си уздигао међу твоје велике угоднике нашег првог архипастира, просветитеља и учитеља, Светога Саву, и нашој древној отаџбини даровао моћ и славу, смилуј се и сада на нас грешне и чуј нашу молитву, коју ти приносимо на коленима и са сузама у очима. Чуј молитву целог Српског Народа, који преживљује страшне патње од противника твојега закона, твоје свете правде и љубави, коју је проповедао и за коју је страдао и на крсту умро твој Син, јединородни Спаситељ наш, Господ Исус Христос.

Својом божанском силом и свемогућством укрепи и заштити, Оче наш небесни, Твојега изабраника и миропомазаника, нашег благоверног и оданог ти Краља Петра, Његовог храброг и мудрог Наследника, Краљевића Александра, Његову витешку војску и сву браћу нашу, која тугују робујући бездушним туђинима. Свима нам помози Господе и спаси нас! Сакруши непријатеље наше и даруј нам велику, уједињену и напредну отаџбину, за коју наши претци и ми много страдања претрпесмо и много крви пролисмо.

Пошаљи нам, Господе Боже, твојега моћног Анђела Хранитеља, да нас све заштити, да у име твоје води нашу војску, да испуни храброшћу срца њена, да је чува од сваке беде, напасти и лукавства непријатељског, и да твојом силом

заједно са њом побеђује наше злотворе. Јер они неправедно на нас насрнуше да нас униште и са лица земље истребе. Многу невину крв наше браће, наших синова, наших родитеља и нејаке наше деце пролише. Многе наше драге страшним мукама уморише, многе нас поробише, и у туђе земље и народе одведоше и прогнаше.

За све то суди им Господе по правди твојој и предај их у руке наше витешке војске, и у руке војсача наших савезника. Учини, Господе, да се оружје наших непријатеља и лукавство њихово, и неверство и издаја њихова окрене против њих самих, и да судбина, коју они нама наменише постигне њих саме.

Помози нам, Господе, нејакима против гордих и силних непријатеља, као што си у древна времена помогао нејаком Давиду против страшног Голијата, и као што си помогао нашем побожном краљу Стевану Дечанском против љутог напасника, братоубице, који се диже онда као и сада, да пролије братску крв. Сатри Господе силом твојом гордост и злочесту снагу наших непријатеља, те да виде да си ти Бог наш и да си увек с нама, верним слугама твојим, како не би могли у своме лукавству рећи о нама: Бог њихов напустио их је на правди њиховој.

Даруј нам Господе скору снажну победу, те да се што пре састанемо и загрлимо у слободи и радости са свима нашим драгим и са свом браћом нашом, у пространој, али намученој нашој отаџбини. Помози нам Господе, да што скорије очистимо и обновимо погашена и прегажена наша огњишта, да тамњаном твоје свете правде окадимо и топлим молитвама освештамо наше обесвећене храмове и наше древне задужбине, те да у њима поново пропоје неоскрвњена слава

твоја; и да ти у њима из пунога срца принесемо достојну хвалу и благодарност за неизмерну доброту твоју и милост твоју, са којом си нас подржао да не клонемо у овим тешким данима страдања.

Још ти се молимо Господе, за покој душа наших славних витезова, који на бојним пољима положише животе своје за слободу поробљене браће и за величину наше отаџбине. Молимо ти се за душе многобројних наших мученика, које љути непријатељи уморише у њиховим домовима, у светим храмовима и свуда по отаџбини нашој. Молимо ти се и за душе наших мученика, чији су гробови и кости, знане и незнане, расејане по пространоме свету и по силним морским дубинама, а који у ропству и на тешким патњама помреше, далеко од њихових драгих, који силно чезну да њихове вечне куће оросе сузама непреболне туге и љубави. Даруј им, Господе, свима вечни живот и рајско насеље међу праведницима и твојим угодницима, којима се уподобише својом племенитошћу, својим страдањем и својом службом твојој светој правди. А све нас увечељене, ти Господе Боже наш утешу, помилуј и обрадуј својом богатом милошћу.

И опет молимо ти се Господе неодступно, даруј победу оружју нашем и заставама нашим, које си и до сада обилато прославио, и оружју и заставама наших племенитих савезника, који заједно с нама проливају крв за одбрану нејаких и потиштених и за одбрану твоје свете и вечне правде. Нека тако, Господе, буду испуњене наше наде које на те полагамо, и тако нека се слави твоје свето име: Оца, и Сина и Светога Духа, сада и свагда и кроз све векове. Амин.\*)

\*) Читана први пут 15. августа 1916. у Крфу.

## ПОВЛАЧЕЊЕ НА КРФ.

У великој борби народа, која потреса цео свет, и какву Историја још није забележила на листовима својим, догодило се много трагедија. Али је најтрагичнија судба Србије, српскога народа и владајућег Дома.

На земљишту некадање српске деспотовине, где се, средином 15. века, под ударцима Турака, угасила средњевековна држава Немањића, почетком 19. века, херојском борбом, васкрсла је нова српска држава, Србија. Њој је време доделило, да буде привлачна тачка и нада свих неослобођених Срба.

И тек је прошло нешто више од 100 година слободе, Србија, после славних ратова с Турцима, наметнутог рата с Бугарима, неочекиваног тако брзо рата с Аустријом, у коме је претрпела тешке дане и дочекала славу, — пада под ударцима и навалом са Севера и Истока. Збила се једна од највећих трагедија данашњих ратова, и испила најгорчија чаша, коју је судба могла доделити једном вредном, заслужном и нападеном народу, вечној стражи без измене, на међи Европе и Азије. Неисцрпан ће то бити материјал за историке, песнике, приповедаче, романијере, сликаре и уметнике уопште. И последња љута рана великих ратова биће залечена. И последњи инвалид биће сахрањен уз величанствену пошту млађих нараштаја. А нићи ће читава књижевност, која ће обилношћу и разноврсношћу надмашити све што је раније урађено. Будућа, сретна покољења, за чији се мир, и трајан рад и напредак савремено покољење бори, лиће обилато сузе над белим листовима књиге, која ће причати и оевати дела и патње њихових старих...

У Историји је забележена прва српска насеобина у Азији из 7. века, Городосервон, где су Грци насељавали у борбама заробљене Србе. А колико ли је градова, села и насеобина у државама Европе и Африке, макар и привремено, населило данашње покољење!

«Остав'те села нек' гори плам,  
Стрес'те са себе ропство и срам!»...

Навалом са Севера и Истока, прилике су се тако несретно стекле, да је оно, што није успело измаћи у Румунију, Солун и Стару Грчку, било упућено Југо-За-

паду, кроз најдивљачније пределе Балкана, кроз Црну Гору и Албанију, морским пристаништима: Сан Ђовану ди Медуа, Драчу и Валони.

Ево главних линија српског слажења морским пристаништима:

- 1) Митровица—Пећ—Жлеб—Рожај—Беране—Андријевица—Подгорица—Скадар—Љеш—Сан Ђовани ди Медуа.
- 2) Пећ—Ругово—Плав—Гусиње—Скадар.
- 3) Призрен—Љум Кула—Везиров Мост—Скадар.
- 4) Љум Кула—Везиров Мост—Орош—Љеш.
- 5) Љум Кула—Дебар—Елбасан—Тирана—Драч.
- 6) Љеш—Драч—Валона.

Стопу по стопу, корак по корак одступало се са Дрине, Саве, Београда и Дунавског Кеја, Гроцке, Смедерева, Пожаревца, Кладова, Неготина, Тимока, Пирота, Брегалнице и Вардара... Уништаване су тековине читавих деценија да би се сачувао не живот — та смрт је у стопу пратила уморне ратнике — већ образ, част народна, једино благо које се имало изнети и пред пријатеље и пред противнике... Што је још од имовине заостало, пропало је у Црној Гори, на Белом Дриму, Љум Кули и Албанији. Али се спасао велики број војске, бежаније, и извео један део коња, на којима је ношена сва бедна имовина: мало одела, пексимита, хлеба, брашна, чаја, шећера и по нека драгоцену успомена, на минуло доба...

Ко да опише борбе, јаде, напрезања и патње кроз дивље Албанске Алпе? Ко у неколико потеза да опише хиљадама брда, планина и коњих стаза, куда прођоше Срби, почевши од старог Краља, унука ослободиоца Србије, Великога Војда, јуначнога Наследника Престола, славних војвода и војске, седега поглавара српске цркве, и уважених лица из реда српских државника и интелегенције, до простих сељака, раденика, дечака и деце! Ко да опише ноћи проведене у путу по ивицама провалија и кршева, па страхоте закрчених уских путева и планинских стаза? Ко укратко да опише прелазе преко валовитих река и потока, блатишта, бара и ритова, са торбом на леђима и штапом у рукама! Ко да опише све заседе дивљих становника Албаније, учене и пљачке од стране становништва куда се морало пролазити! А ко да опише радост, кад се са планина угледало море, преко кога смо се надали наћи мира и одмора, да би се прибрани од силног притиска на душу, који нас је гушио!



И докле су једни транспорти с избеглицама отпловили за Бриндизи и Италију, други за Бизерту (Африка) и Корзику, а нове трупе и избеглице пристизале у Љеш и Драч, савезничка флота је заузела острво Крф, недалеко од грчке и епирске обале, да на њему прихвати највећи број Срба.

Добро острво! Ми нећемо говорити о твојим становницима, који нас ничим особитим нису задужили, а тако похлепним на новац. Ти си већ од вајкада мењало своје господаре: Грке, Франке, Млечане, Енглеze...

Цели смо се журно у Валони уз високе лествице на великом броду. Торпиљер је секао напред воду и проводио брод између минских заграда. Делфини су се играли и искакали за читав метар над водом. Французи и Талијани спремали су топло јело; војници су посматрали делфине и обалу коју остављају, с горким хумором, докле су други пронашли на броду прозорчиће, кроз које се додаје вино и бео хлеб... А кад је свануло, угледамо с крова пристаниште пуно убојних и других бродова, чамаца и барки. Пред нама се зеленило лепо острво, са сурим залеђем од планина, које се местимично стрмо у море спуштају.

Крф!... Тај узвик нас је оживео, као Колумбове морнаре изненадни и радосни крик:

»Земља!«

Јануар... Наше лепе крајеве покривао је мрак ропства, лед и снег, а ми идемо лепим сувим друмом, између зелених маслина, башта са зрелим лимунима, мандаринама и поморанцама, тражећи одређено место за логор. А догле је Наследник Престола, с Владом Краљевине Србије и представницима пријатељских Сила бринуо о помоћи, снабдевању, новој реформи убојне снаге српске, и другим многобројним питањима, која се тицала »Србије на страни«.

Лепо, и вечно зелено острво!

Пали смо на њ као безбројна јата птица селица, која прекриле долине, брежуљке, брегове и маслињаке, да одморе своја уморна крила. Оживела је учмала варош Крф, свако село и свака кућа. Подизали су се логори и болнице. Борило се с изнуреношћу, болешћу, а мало доцније с обилатим кишама. Уски, лепо друмови били су закрчени грчким фијакерима и двоколицама, и енглеским и француским аутомобилима који су носили хлеб и друге намирнице, док је Грк задовољно трљао

руке и згртао новац, велики део богатства целог једног народа...

А кад се Наследник Престола вратио из Енглеске и Француске, војничка смотра у Крфу казала је, да Србин живи, и да ће наскоро опет о њему говорити цео свет...

А ти, путниче, кад дођеш на Крф, прођи га унакрст, обиђи гробља и гробове бесмртника српских на Крфу и Виду, одај пошту сенима њиховим, и послушни шапат који се слива са шумором морских таласа:

»Овде завршисмо свој дуги и трновити пут у славу и част Отаџбине. Причајте целом свету, и једној, нераздвојној Мајци Србији, и потомцима нашим, како се скупо платила света слобода и стекло уједињење Српства«.

21. септембра, 1916. год.,  
Крф.

Чедомиљ М. Тодоровић.

## ОСНИВАЊЕ СРПСКЕ ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ НА КРФУ.

С материјалним уништењем српске државе од стране непријатељске инвазије, уништена је и Српска Државна Штампарија, чије је уређење било добро познато сваком, ко ју је похађао у Београду. Ниједна једина стварчица од ове велике културно-просветне и привредне установе, која је дејствовала преко 85 година, није спасена ни донесена на Крф. На њеном стварању и уређењу морало се у свему почети изнова.

С формирањем и поновним ступањем у дејство најважнијих надлештава и установа српске државе, на Крфу, обновљена је и Српска Државна Штампарија и издавање Српских Новина, које су као службени дневник Српско-Краљевске Владе била једна насušна потреба.

Још за време напорног повлачења кроз Црну Гору и Албанију, меродавни кругови помишљали су на обнављање Државне Штампарије тамо, где се заустави Српска Влада и српска војска. На предлог Министра Просвете и Црквених Послова, Господина Љубе М. Давидовића, Министарски Савет је решио, да се преко Краљевског Посланства у Паризу наручи и набави у Француској све што треба за оснивање Државне Штампарије. Штампарија је била поручена још из Скадра, али о томе нико није ближе знао ништа, чак ни првих недеља нашег бављења на Крфу.

Међутим, сваки се са жудњом освртао, не би ли што нашао на српском језику да прочита, и наново се оријентише после пропасти српске државе. И сем «Српског Гласника», који је с времена на време доношен из Солуна, ништа се друго није виђало Тирилицом на Крфу. Чак и најнужнији обрасци појединих министарстава штампани су латиницом у месним грчким штампаријама, па и «Ратни Дневник», који је као пресби́ро Врховне Команде излазио на Крфу, ма да није било потребних аксана за поједина слова ради изговора српских речи. А коме је још било стало у почетку бављења на Крфу до Тирилице, кад је исхрана живих и сарана мртвих био први и најпречи посао Српске Владе и Врховне Команде!

Док се у Француској вршила израда српских слова и експедиција машине, материјала и прибора, Министар Просвете и Црквених Послова, поступно је припремао све што претходно треба за отварање штампарије, и покретање «Српских Новина».

27. јануара. 1916. год. Министарски Савет одобрио је месечни кредит у 3000 драхми на Државну

Штампарију и «Српске Новине», а потом је одмах Министар Просвете и Црквених Послова отпочео прибирање потребног особља за штампарију и редакцију. У том прибирању било је тешкоћа, пошто је старо особље већином остало у Србији, или се разишло по иностранству. Тако је Господин Министар морао прибирати особље од нових људи, од обвезника, и то по сећању, распитивању или по сусрету.

Писац ових редова, који је раније био чиновник Државне Штампарије и њен живот у детаљу познавао, налазио се у Крфу на лечењу као војни обвезник, када је 3. фебруара 1916. г. при изненадном и неочекиваном сусрету с Господином Министром, био позван да се прихвати техничких и административних послова око оснивања и васкрсавања ове потпуно ишчезле, а тако важне државне установе.

До половине фебруара био је прикупљен најпотребнији број особља, и наменован уредник, фактор и заступник управника.

Сви орни и жељни свога редовнога посла, с нестрпљењем смо очекивали извештај Команде Крфског Пристаништа о доласку експедоване штампарије из Француске, док дан по дан пролази, а штампарије нема. Настају нагађања и слутње. Радозналост, и чежња за «Српским Новинама» увећава се, као и нестрпљење, и посведневно запиткивање о дану изласка првога броја «Српских Новина». 26. марта 1916. год. био је дан наше радости. Српска Делегација при Крфском Пристаништу известила је Министарство Просвете, да је штампарија приспела у 78 колета, и да је треба одмах подићи. 27. марта начелник г. Д-р Вл. К. Петковић упућује потписаног, да се штампарија одмах подигне. Све особље ставља се у покрет

Око преноса ваљало је савладати велике тешкоће. То ће појмити сваки, који зна бедна превозна средства у Крфу, гломазност материјала и машине, за коју су били мали и војни аутомобили, који се нису могли тако лако и без велике молбе добити...

Штампарија је испрва смештена у закупљену зграду до Владиног Дома (»Англетер«-а). Али сопственик отказа закуп, због потреса и шума бензинског мотора. Добротом српског почасног конзула г. Маргаритиса, добивен је на послугу електрични мотор, али је с куповином струје ишло теже. По довршеној инсталацији, купац хотел »Англетер-а«, обуставља даље давање своје струје. Морао се инсталирати наш бензински мотор, у бараци, коју су нам дали и подигли Французи. Најзад, кад се све пребродило, рад отпочиње нормалним током и убрзаним темпом. Први број Српских Новина, штампан у 6.200 примерака, излази 7. априла, после прекида од шест месеца, слепим уводним чланком »Зора«. Други, ускршњи број, штампан је на отвореној пољани, заклањајући машину од непогоде, и нестрпљивог и радозналост света цирадама, јер склапање баракe није могло брзо бити готово.

Ну добивени мотор и машина нису добри: били су стари. Машина је реновирана од делова који нису довољно прецизирани и уравнотежени за хармоничан рад. Услед тога и на мотору и на машини морале се вршити честе оправке. Како у Крфу нема добре машинско-браварске радионице, све су нам оправке вршили Французи на броду »Шамрок«. Они су нам изнова начинили осовину машине и креталицу каре, и дали нов боратор за мотор, и то све бесплатно. Нека им је и овим путем казано срдачно: Хвала!

Пошто су технички послови упућени својим током, приступило се уређењу техничке и рачунске администрације, књига и образаца за обрачунавање израђених предмета. Све се морало радити изнова, по сећању. И успело се и у том делу рада поставити савремена основа. Прва установа, која је почела давати понова *приход* држави, била је Државна Штампарија.

Са овако скромним техничким средствима, Државна Штампарија успела је да поступно задовољава свеколику потребу свију министарстава и војних установа и надлештава, чије су поруцбине и по броју и обиму највеће. А учињене су већ велике поруцбине у Француској и Италији, ради проширења и комплетирања Државне Штампарије. Ми се надамо, да ће се њен рад развијати и убрзати, нарочито по повратку у милу Отаџбину. Увећана и боље опремљена, она ће моћи да испуни и онај важнији део свога задатка, који је до сад био занемарен. Државна Штампарија, као једна еминентно просветно културна установа, треба у Великој Србији да пође својим правим путем, и да представља оно што она и јесте код свих напредних народа. Ради тога, све установе државне, графичко-штампарске радиности, треба да се сконцентришу у једну рационално уређену целину, Државну Штампарију, која би искључиво подмиривала свеколику потребу у графичко-штампарским пословима за државу и повлашћене установе. Само на овај начин Државна Штампарија ће бити у могућности да својим израђевинама служи као пример — углед у лепим вештинама, и да својом школом постане расад-



ник за снабдевање стручно образованим радницима и вештацима и приватних предузећа графичко-штампарске радности. Јер израда савремене књиге у речи и слици, није прост занатски, већ сложен вештачки посао, за који није довољна само занатска пракса, већ је потребно и теориско знање и уметничко васпитање.

*Гв. М. Клајук.*

### ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ НА КРФУ.

Било је то у другој половини 18 века. Једнога дана, доплови једна једрилица отуд од далматинских страна у крфско пристаниште. Из ње, поред осталих путника, изађе на обалу млад, избријан калуђер, са шеширом на глави, у капуту и уским чакширама, с торбом на леђима и штапом у рукама. То беше Доситије Обрадовић. Још га је вукала младалачка жеља на Југ, у грчке крајеве, у отаџбину старих мудраца и песника: Сократа, Аристотела, Платона и Омира, у колевку православног хришћанства, у Свету Гору и Малу Азију одакле се проносила слава учитеља Јеротеја и других.

На Крфу се у то време налазило и Срба из Црне Горе и Приморја, Млечића, Арбанаса и грађана других народа. Доситије, увек смиран и љубазан, стекао је међу њима и међу Грцима, добре пријатеље. Да се боље с људима упозна, помогло му је његово непрекидно учење језика. А он је увек био готов да оно што зна, саопшти свима, и да поучи и научи децу својих пријатеља и познаника.

После неког времена нашао се он с неким Епиротима, који му понудише да пређе с њима у Аргирокастрон у Епиру, и да буде код њих учитељ. Наш млади путник, жељан да што више види и научи, није се дуго ломио. Друга једрилица пребаци га заједно с његовим новим пријатељима с ону страну воде. Неко време у друштву својих познаника лепо је проживео. Они су се старали да га добро угосте, а он је већ почео помишљати на школу и азбуку за Епироте. Али једнога дана спремише се његови пријатељи у рат с неким суседним арбанашким племенима. Доситија допратише до мора, и он понова угледа мирно, и вечито зелено, »прекрасно острво Корф«. А кад је дошло време да остави Крф, добри људи, који су у њему одмах могли да виде добру душу, постарали су се, да пође добро угошћен, обдарен новцем, новим оделом, и храном за пут.

Прошле су године. Наступио је 19. век. У питомој Шумадији букнуо је устанак за ослобођење од Турака. Чете Војда Карађорђа чувале су већ стражу на Дрини, Тимоку и Морави. У ослобођену и васкрсну српску државу, Србију, долази најученији Србин свога доба, чувен по књигама својим, познат Карађорђу и војводама и по прикупљању прилога од богатих Срба, за помоћ устаницима. Тај човек беше старина, мудрац и књижевник, Доситије Обрадовић. Он, који је јасно видео јединство свих Срба и јужних Словена, без обзира на веру и поделу на разне државе, долази у Србију, да унесе мисли о јединству српскога народа и Југословенства, у средину простик, али храбрих српских ратника.

Мач и перо. Школа и сабља. И докле се води

борба на Дрини и Морави, Доситије, највернији саветник Карађорђевић, отвара школу за спреду будућих управљача независне Србије. Некадањи путник постао је први Министар Просвете обновљене Србије, а његову смрт 30. марта 1811. год оплакује цео народ.

\* \* \*

Велики учитељу! Раднице на духовном обновљењу Србије! Проповедниче јединства Српства и Југословенства! Далеко смо од твога светога гроба, у коме леже твоје српске кости. Били смо на њему много пута, а 8. септембра 1904., када се крунисао круном Немањића Велики Југословенски Краљ, твојем гробу и светлој успомени поклонили су се представници од Тимока до Соче.

Гледали смо твој споменик, како величанствено пркоси гранатама, као и мисли које си проповедао. Гледали смо га ишараног шрапнелима и блатом, и уплетена у покидане електричне жице, које су разносиле светлост лепом и славном Београду....

А мало ниже, испод Калимегдана,

«Ту Дунаво хладно шуми, и у шуму мутних вала  
Јецање се чује ноћу, с мрачне куле и обала...»<sup>\*)</sup>

Јецање и сада допире до нас. Али се љуља море у дубинама својим, и лађе носе српске ратнике, одморне, жељне Отаџбине.

... Тутњи непрегледна руска равница, а низови топова и кара јуре напред. Топот се разлеже равницом коњских копита, а од козачког поклича мрзне се непријатељу крв у жилама.

\*) Војислав Ј. Илић: «Гласник Слободе».

...Падају таласи непријатељски под зидинама Вердена, и леме се о груди велике француске и енглеске нације...

...Иду дани велики! Долазе дани, када ће Српски Народ понова прелити и прекадити гробове својих великана, одати пошту малим и великим, знаним и незнаним, који падоше у служби народних идеала.

...Иду дани, када ће Српски Народ, уједињен и слободан, понова прикупити своју растурену и заосталу снагу, старо и младо, мушко и женско, и предати се раду на бољој духовној и материјалној култури, коју проповедаше најбољи српски умови, почевши од Доситија и Вука Караџића, до Јована Скерлића!

Слава им!

Крф, 2. маја 1916.

Чедомил М. Тодоровић.

## А КАД СЕ ЖРТВУЈЕМО, БРАЋО!

А кад се жртвујемо, браћо, не очекујмо одмах награду и захвалност оних, за које се жртвујемо. Она ће често задоцнити, често и сасвим изостати. Често пута ће се први на нас бацити каменом они, који су хлеб наш јели. Често ће нас прво гурати у пропаст они, који су се нашом снагом и помоћи уздигли у власти и богатству над нама. Често пута ће они, којима смо скућили, радити да нама раскуће; а они, којима смо ми част очували, да нас учине нечасним.

Често ћемо се осећати остављени од своје деце и својих пријатеља, непризнати од своје отаџбине, а презрени од целог човечанства. И тад ће се наше увређено срце стезати, а груди проламају вапајем: ах, зар сам ја то заслужио од своје деце, коју сам у зноју и труду, с толико љубави однеговао? Ах, да ме оставе они пријатељи, који су за мојом трпезом јели и пили, и мојим добром као својим располагали? Ах, зар отаџбина, којој сам ја толико одан био, да заборави на свога сина? Зар човечанство нема милости према једном члану своме, који је своју срећу његовој срећи жртвовао?

Али на наше уздахе и на наше вапаје ми ћемо добијати само ироничне одговоре. И ми ћемо се осетити сасвим усамљени у овом широком свету. Наш поглед неће имати где зауставити се на земљи, и наше ће се очи дићи тада к небу, као и Стефанове, тражећи тамо бољег одговора и боље утехе. Ми ћемо се обратити с последњим горким вапајем сјајним звездама, што у ноћи онако чудно трепере, и којима се сваке ноћи милиони оних, који на земљи трпе, обраћају за утеху. Ми ћемо их запитати: О звезде, јесте ли живе? Да ли се вашим треперењем смејете несрећи мојој или треперите од ужаса, посматрајући одозго незахвалност и неправду људску? Има ли кога на вама или за вама, звезде, ко би ми правду и утеху доделио? Треба ли да се надам, или да овај прашљиви живот што пре у прах претворим, из кога је и постао?

И тада ће се јавити Онај, који нам се дотле чинио ђутљив и неосетљив. Бог ће проговорити, браћо, из сваке звезде, из целе васионе, из нас самих: Не бој се, ја сам с тобом! За мене си се жртвовао и за мене си трпео; знај, да сам се Ја кроза

те жртвовао и трпео. *Не тражи награду од оних, који су гори од тебе и који не знају шта раде, него од мене тражи награду, јер си и на моме послу радио. Трпи и веруј, да је код мене крајња победа!*

И кад будемо чули овај свети, божански глас, ми ћемо заборавити на све ударце, које нам земаљска неправда и незахвалност наносе. Наше ће срце бити успокојено, а наше лице обасјано нашом вером у Бога као и лице првога хришћанског мученика Стефана. И ми ћемо бити тада у стању као и он да се молимо за неразумне и незахвалне овога света: Господе, не прими им ово за грех!

Др. Н. Велимировић:  
«О крви праведника.»



AVE, SERBIA!

Твоје сунце носе сад на заставама  
Ти живиш у бесном поносу синова;  
Твоје светло небо понели смо с нама,  
И зоре да зраче на путима снова.

Још си уз нас, света мајко што те муче:  
Све су твоје муње у мачева севу,  
Све у нашој крви твоје реке хуче,  
Сви ветрови у нашем осветничком гневу

Ми смо твоје биће и твоја судбина,  
Ударац твог срца у свемиру, Вечна,  
Твој је удес писан на челу твог сина,  
На мач његов реч ти страшна, неизречна.

Млеко своје дојке нас си отровала,  
У болу и слави да будемо први:  
Јер су два близнаца што си на свет дала —  
Мученик и херој, кап сузе и крви.

Ти си знак у небу и светлост у ноћи,  
Колевко и гробе, у одећи сунца,  
Ти си горки завет страдања и моћи,  
Једини пут који води до врхунца.

Ми смо твоје трубе победе, и вали  
Твог огњеног мора и сунчаних река;  
Ми смо, добра мајко, они што су дали  
Свагда капљу крви за капљу твог млека.

1916.

Јован Дучић.

С В Е Т И Њ Е

Дајте ми први гримен земље свете,  
Да амајлија буде ми од зала,  
Да око њега злато се оплете,  
Да алем буде победног кимвалџ.

Дајте ми прву кап светог кладенца,  
Да њоме видам бол дубок и велик,  
Да њом мирошем првога младенца  
Што часних звона покренуће челик!

Дајте ми први цвет са мојих њива  
Да, пољупцима и сузом орошен,  
Остане вечит и снага му жива  
Васкрсне дахом век један покошен!

Дајте ми први зрак свешог видика  
Да њим угушим мрак облака стравних,  
Дајте ми први звук светих звоника  
Да њим заглушим запевке кукавних!

Дајте ми ветра таласања прва  
Загашене њима да разбуктим ватре,  
Дајте ми први укус часних мрва  
Да њом горчина све глади се затре!

Дајте ми дајте тих светиња седам  
Да сакупим их у храм новог дана  
Олтару славе да их на дар предам,  
Да ко Скинџу чувам их и гледам  
Кад деца сунца буду крај њих збрана.

Крф 1916.

М. Бојкић.

## МОЛИТВА ИЗГНАНИХ

Боже, чувај снагу рода,  
 Сваког нас је дана мање.  
 Нашто српској њиви плода,  
 Ако душман зној наш жање!

Болан дах је туђег маја,  
 Студне су нам тропске суше.  
 Нема нашег родног краја,  
 Да оживи мртве душе.

Нек још једна битка плане,  
 Чекање нам снагу сише.  
 Па нек деци нашој сване,  
 Ил нек и нас нема више!

Крф, 1916.

*Вл. Станимировић.*

(Компоновао Г. М. Милојевић)

## ПОРУКА

Мученице драга, пуна тешких рана,  
 Не клони у болу, и немој нас клети;  
 Јер стиже тренутак осветнога дана;  
 Од мора се крећу наши бајонети, —  
 Домовино, мајко, ти нећеш умрети...

Домовино, мајко, змајева и вила,  
 Орлови ти бели опет шире крила;  
 Са стегова твојих већ лепрша свила...  
 Мајко, буди горда ко што си и била.

Не клони у болу и немој нас клети;  
 Од мора се крећу наши бајонети; —  
 Домовино, мајко, ти нећеш умрети...  
 Ти нећеш умрети!

С.

1915.

Природа је данас бескрајна и нема  
 Нека црна туга хоће некој тами,  
 Већ ред црних тица црна крила спрема...  
 (Још тренутак који...

Остаћемо сами...)

И магла је негде одблудела сива  
 Потоњи облачак даљинама чами,  
 Ред сињих планина о даљнама снива...  
 (Још тренутак који: Остаћемо сами...)

И узалуд сунце светло обасјава  
 У таласу рујем одблесне, заплами,  
 Узалуд шум класја и небеса плава...  
 Још —

Тренутак —

Који...

Остаћемо сами!...

*Станислав Винавер.*

## ПРАЗАН ПОГЛЕД...

Хучи ветар...

Крај дуба клонуле врбе чезне мати и чека из-  
 губљеног сина. И њене је косе попало иње и њену  
 је снагу заљуљао ветар, и њене су руке као у врбе,  
 и њено је срце као у врбе, и она плаче као врба...

Хучи ветар... у празним очима мајке вечито  
 влада јесен...

*С. Миленовић.*

## ИЗ ЦИКЛУСА: „КОСОВСКИ БОЖУРИ“

### СРЂА ЗЛОПОГЛЕЂА

Космат ђурак од медведа сура  
На страшна је огрнуо плећа.  
Челна жила на змију те сећа.  
У очима замаглила бура.

Два му брка ко два тешка лука.  
Грачке гавран на капи од вука.

А коњ витез, к'о планина црна,  
Тешком ногом камен станац слама.  
Из ноздрва два му сучу плама.  
Црна аша — на њој мртва срна.  
Режи под њом пули рисовина.  
О ункашу тулумина вина.

Небо стрепи... Блуди магла ниска...  
Страх и туга... само јунак када  
Поглед баци, па д се крха, пада  
Грање с јела и чује се писка.  
Дивљач бежи за ледено стење  
И рони се у бездан камење.

Земља стење а мрк јунак ђути;  
За њим ступа чета бескућника.  
Нема песме, нема бојног клика.  
Дршћу горе, планине и пути...  
Ко мрак гроба прети црна већа  
— У бој иде Срђа Злопоглеђа...

Крф.

Д. Ј. Филиповић.

## БАЛКАНСКОМ МУЧЕНИКУ.

Над српким небом витлају се мутни и крвави  
облаци; ваздух мирише димом и барутом... Тамо,  
у дивној у Македонији, на бојном пољу, где веје  
дах смрти и цвати неуvelо цвеће Славе, и дан и  
ноћ, без престанка, води се очајна борба, ломе се  
снажне мишице, крхају јуначке груди и гасе хи-  
љаде млађаних живота. Гасе се, да би на Српском  
Небу, да би на жртвенику Отаџбине сијали као  
звезде, блистали као сунца... Свакога дана — не,  
већ свакога сата и свакога часа умиру хероји, ве-  
лики и мали, дајући Мајци својој крв и живот,  
најбоље благо своје... А у Царству Превечнога,  
анђеоски легиони беру рајске цветке, оплетају,  
мирисне, у дивне венце, да њима оките Народ,  
који стављен пред дилему — живот под срамом  
или смрт на лаворикама изабра смрт и тиме стече  
право на бесмрће.

О, несрећни роде мој! Пет векова си пропи-  
њат на голготски крст, пет векова испијаш чашу  
пуну жучи и горког страдања. Као легендарни  
Прометеј, закован судбом на вратнице седог и кр-  
вавог Балкана, бориш се са ненаситим и крвожед-  
ним орлушинама, које ти канџама месо кидају и  
крвавим кљуновима раскидају срце живо. Море је  
крви од тебе одливано, а ти ипак живиш и бориш  
се ни за тренут не престајући да верујеш у по-  
беду и коначни тријумф идеала за које се бориш  
и страдаш, а који су и највиши идеали Чове-  
чанства...

О, хоће ли једном доћи крај трпљењу и боло-  
вима твојим? Хоће ли те Срећа и Мир узети скоро  
у благо окриље своје?

29.-X-1916. Крф.



да. На квадратни метар падало је артилериско зрно.

...Ушли смо у прво српско село. О, наше радости. А радује се и народ. Наш војник одмах испражњује торбу, и даје деци све што има... Један старац од 70 љета, али још свеж каже: «Србин сам. Славим Св. Архангела. Како да волим Бугаре, кад несу убави како ви?»...

VII.

26.—9.—1916. Положај.

...Пун велике радости јављам ти се из наше Мајке Србије. Србијо! Име лепо и велико!... Војници се боре као лавови. Непријатељ је запрепашћен, видећи Србе, за које му је причано да их је нестало...

...Много искрених, братских и топлих поздрава шаљем ти из Мајке Србије, као и свима познаницима са жељом, да и вас све тамо, и тебе јарко сунце огреје у нашој дивној Домовини....

VIII.

16.—X.—1916. Положај.

... Добри и храбри наш С. погинуо. И то га Бугари голог оставили на положају и измрцварили. Г. Д. теško рањен. А наш војник ипак добар и болећива срца, и готов да дели хлеб заробљенику. Сад је добро, а биће и боље. Обруч се стеже... Не заборавите на нас, и наше на дому. Грли те твој П.

## КАЈМАКЧАЛАН

— ИЗ ВОЈНИЧКИХ ПИСАМА —

16.—10.—1916. Положај.

... Одавно ти се опширно на јавих. До овога часа са Ж. сам жив и здрав.

... Жао ми је, што немам спрему да ти опишем приказ при заузећу Кајмакчалана.

... Договорисмо се да митраљез гађа оне Бугаре што бацају бомбе. Испрва поче гађати у стену више њих, али кад изнађе циљ, Бугари се распршташе, и наши заузеше стену. Овде је погинуо и потпуковник М. Стајао је међу војницима, наређивао, сам стојећи пуцао, помосно довикивао Бугарима да се чисте из наше земље, када му зрно прође кроз главу, и паде на место мртва... Сутрадан, 18-ог, Бугари напустише овај положај. Тада смо имали да видимо бугарску кланицу и погибију, и пропаст оних, који наваливаху на нас као дивља звер.

Дубоки ровови, до гуше пуни и препуни бугарских лешева, испрекрштаних један преко другог; тела ишчеречена гранатама, а стене и ровови испрскани крвљу и мозговима. Ту су Бугари били заробили један брдски топ, али га нису могли свући, те смо га сад повратили. Шест мртвих бугарских војника држе за точкове топ, који су хтели одвући...

Некад нам бејаше висок и превисок Цер и Гучево од 700 и неколико метара висине. А данас, по чувеном и високом од 2525 метара Кајмакчалану, јуре аутомобили као по Крфу.

На Кајмакчалану вечно почивају многи српски синови, мужеви, очеви и браћа. Ту су гробови многих цветова земље Србије, чије груди беху

препуњељубави за Отаџбином и животом. Кајмакчалану треба поклонити много пажње, да гробови ових палих соколова не зарасту у трње и папрад.

... Ето, драги брате, написах ти овде о свему и свачему, да мало освежим живце и мозак, који је скоро престао ма о чему да мисли, јер му рика топова и фиук граната, прасак бомби и клокот митраљеза постаде једина и најомиљенија музика.

Јављај ми се чешће. Поздрави другове, и прими много братских поздрава и загрљаја од твог брата

Д.

## С Л А В А

### — ИЗБЕГЛИЧКА ПРИЧА —

— Ревенски смо бјежали довђена, ревенски ћемо овђен провјести суђено ни вријеме. А у ревени, ако Бог дадне, да се и вратимо у нашу Ужицу. Тако нам љеба и соли ревенске и ове Наполијонове колијевке!

Тако се заверише Нинко, Видак и Тадија, чим се дочепаше копна лепе Корзике. И то тројство не могаде нико на суву раскинути, као што га ни на води нису могли. Не би се та три Ужичанина раставили, до истраге њине ја л' оних, који би покушали да расплету то змијино легло. Избегличком одбору не остаде ништа друго, до да сву тројицу упуте у село Барбачијо.

Све село се слегло да види Србе.

— Вив ла Срби! — кличу сви.

— А вала, вивјели и ви!... одговара Нинко. Вивјели, који сте нас избијегле овђе примили у ову нашу чемерну промјену живота и нека ви је од Бога хвала...

Сви им нуде стан. Сваки тражи бар једнога у свој дом. Али ни то их гостопримство не могаше раставити. Сва тројица уселише се у најпространији дом доброга домаћина Антонија.

Убрзо се спријатељише. Заволели они Корзиканца домаћина, а и он њих, баш као да су род. Помажу они домаћину где год могу. Тимаре мазге, хране живину, намире овце и козе, а у два маха градили му и ђумур. Што је највеће чудо, које демантује збрку неспоразума раденика вавилонске куле, лепо се разумеју. Разговарају по ваздан и сву драгу ноћ са Корзиканцем и — разуму се! Ил' је таква Божија воља, да цео свет разуме српски у овоме јаду србиновом?

Помажу они и домаћици у кући, а надгледају и подрум.

— Вино тражи слугу, а ракија господара, вели Видак.

— Уј, уј! одговара Антонијо.

— Јакако, ујао би ти до Златибора, да је овђе добре ракије. Ал' ниђе наше клековаче... Ама, вино вам је као јеличко...

А у вече поседају сви заједно; пију и разговарају. Једно вече упилио Нинко у Антонија, па заврте главом:

— Море ово је наше горе лист, ови Анто.

— Не ћетињи се, море! Ђе ће бити наш чак овђе, преко толикијех морја!? чуди се Тадија.

— А ваљаде је било бјежаније из Србије и послије Косова. Па кад ми натрјевисмо ову Корзику, ја зашто је и наши пра-праћедови, прије нас, нијесу могли натрјевити? — разлаже Нинко.

— Вјеруј, тако је, потврђује Видак. И ја тако цијеним. Планинско лице; наша кост... Виђи га...

И сва тројица загледају се у Антонија, а он,

изненађен, престане да пушка своју лулу и гледа их збуњено.

— Ву зјет Сербо... вели му Нинко, који је већ оварисао француски.

Антонио се запањео, па ни беле.

— Ву, има Сербо... вели му Видак.

— Има, има, муца Антонио.

— Има, јакако, и то знаш од којијех ћеш бити? Ако си слушао кад гођ за кнез Јова од Ужица? Е, од тијех си. Његови су одлазили, како приповједају у нас, неће пријекмо морја, наставља Нинко.

— А, Бога ми, и наликује на ту вамилију, утврђује Видак.

— Свашта ли је у свијету! мрмља Тадија. Ко зна да л' ће и мене моја Гвозденија познати кад се вратим, ако вође годинујемо.

— Јовов је то ђетић. Није друго!

Тако утврдише. За два-три дана убедише и Антониа да је Србин. Све село сазнало за то, и сви Антониа зову »Серб« и чисто му завиде. А он почео да се горди, па се упео да изучи што више српских речи.

Тако је то ишло, све до Огњене Марије. Тада паде на ум Нинку да припита:

— Ама, данас је Огњена Марија, а за два дана Свети Илија?

— Тако је, вели Тадија.

— Па то ондај запада слава Антова?

— Кога Анта?

— Нашег газде, вала. Кнез Јово је ту славу славио.

— Знаш сигурно?

— Тако приповједаху моји...

Ондај, грјех би био, да не поучимо човјека да прослави своје крсно име.

И објаснише Антонију да му србовање без

славе не вреди, и да треба славу кнежевски да прослави, кад му Бог дао да је од кнежевскога колена.

— Ја не зна... муца Антонио.

— Ни брига тебе за то. Ја за што смо ми тројица вођена! Уриједићемо ми све како ваља, а ти сједи и уживај, вели Нинко.

У уторак, у очи светог Илије, у рану зору, сва тројица ревенски се дали на посао. Видак оде у подрум; Тадија коље овцу јаловицу; Нинко одсеца главе пилићима и кокошкама, па обезглављене претурају се по дворишту. Домаћица, кад угледа покољ, врисну:

— Арете!\*)

— Ја, лете, ал' нијеће дуго! — вели Нинко и наставља посао. А она се обраћа запрепашћеноме Антонију, да јој објасни ово чудо.

— Слава, мрмља Антонио.

— Слава!? чуди се домаћица.

— Слава, јакако, добацује Тадија. Ама није ово ни черег што ми спријемамо за славу, у нашијем кућама.

Пред вече је већ све било уређено. И овца на ражњу и живина на тигањима, и колач и кољиво на столу. Видак је удесио свећу изрецканим плавим белим и црвеним хартијама и углавио је у чирак. Онда су сели, да се одморе као људи и да се мало прихвате. Пет пилета испржили су за вечеру, уз киселу чорбу, коју је Тадија зготовио од овчијих ногу и цреваца. Једу у сласт и пију као Краљевић Марко, па, боме, и пропојаше.

Развукао Нинко:

»Ја запросик, миље моје, у селу Ђевојку, море. Ај, уј — миље моје, у селу Ђевојку, море!»

И све тако, до дубоко у ноћ. Онда отераше домаћина и домаћицу да се одморе.

\* Станите!



— Је ли то слава? пита их Антонио.

— Јок, јок. То је јаком навечерје. Сутра слава. Бе мен слава.. објашњује Нинко. Ожурђи само навечерје — Санте соаре...

Јаче је грмела песма и здравица на Светога Илију, у кући Антониа Корзиканца, но громови Светог Громовника. Нинко, Тадија и Видак, довели све село на славу, нек виде и приповедају како Србин слави.

— Аих, ће не понијесмо ни један гусле из Србије, а ваљало би данас једну одгуђети! јада се Видак.

— Пјевај, чоче и без гусала. Пјевај, нек је мило нашем Анту, прва му је слава у вијеку, кумим те Богом живијем! наваљује загрејани Тадија.

Песма, пиће, јело. Тако до поноћи. Кад се разиђоше гости, уморни Антонио уздахну.

— Готово слава?

— Јок. Нон. Анкор још ће мен, сутра... Патарица.

— Пота-рица? муца Антоније. А кад прође и «патарица», замишљени Антонио шета пустим двориштем, по коме више ни једно пиле не чепрка. Шета и размишља: лепо је што сам Србин постао и мило ми је, али та слава...

А Нинко му приђе и лупну га по рамену:

— Шта је? Жао ти је што се сврши весеље? Не јадај, море! Имаш ти и преславу...

— А-а. Виђи де Видаче, по календару, кад дође преслава нашем Анту?

А Антонио се погурио, па дошао крив, као штап бога трговине и само мрмља: Слава... Слава...

Крф, 1916.

Брана.

## НА ВИДУ

Ми нисмо ни један знали, кад смо пошли лађом из Драча да ћемо се искрцати на Крф, јер смо сви мислили да ћемо ићи у Африку. Војници, који се још држаху на ногама, а који су много препатили догле, кад видеше напослетку своју судбу, поверену морским таласима, запеваше јој песму:

»Плови плови лађо моја  
У кој' хоћеш крај.  
Ја ти циља још не нађох  
Сама циљ си дај!  
Кад те амо већ занела  
Твоје судбе моћ,  
Распни једра пружај весла  
Плови дан и ноћ!...«

Французи, морнари посматраху весела и измучена лица војника и непомично слушаху песме из уста оних ратника, о којима су тако много читали у својим новинама. Један торпиљер одриваше воду испред наше лађе напред, као цртач на плугу и прављаше дугу и сјајну бразду на морској воденој површини...

Тек другог дана кад се приближисмо Крфу, морнари нам рекоше да ћемо се искрцати на Corfou. Ми га посматрасмо и жељно и радознано, гледајући из далека с пучине морске његове троспратнице и четвороспратнице, жељни и одмора и крова над главом, после двомесечног и непрекидног путовања кроз Албанију. Али лађа стаде на пучини, између Крфа и малог каменитог острва Вида. Грци опколише лађу чамцима, продавајући нам поморанџе, смокве и дуван, док чамци стигоше по нас са пристаништа и почеше нас превозити на Видо. Велики број изнемоглих војника, племенити морнари моррадоше на рукама преносити у чамац.

»Где ћемо сада?... питасмо се сами са нашим прњама на леђима, кад ступисмо ногом на тле. Тамо се већ на обали потуцаху неки изнемогли војници, као пребијени, из неких других јединица, који су раније дошли. На дати знак пођосмо уз брдо са нашим прљавим цакулицама. Не зна се ко је више прљав, или ми, или наше ствари.

Попесмо се на највиши гребен острва, кажу, толико је исто високо и брдо Голгота, крај Јерусалима..., где беху већ поређани шатори неких жалосних остатака резервних трупа. Поседасмо на траву као жетвари приспели са жетве и погледасмо око себе: море са свију страна, преко кога се недалеко црне камените и по врховима снегом покривене епирске планине. Тихо време, а дан леп, као код нас леп септембарски дан. 14. је јануар! А шта смо срећних година радили на тај дан у нашој благословеној Србији... Неки већ купили хлебове са Крфа, као земичка. Каква срећа, после албанске и црногорске непросејане проје!

Већ мрак поче да се хвата. Ми разапесмо наше шаторчиће, где двоје, где троје, повадисмо из торбица шта је ко имао, повечерасмо и полегасмо. Ноћ дуга. Једни јече, други хрчу, трећи кашљу. Један виче тамо негде из петог, шестог шатора да му неко донесе воде мало, да расхлади жеђ, јер не може сам да устане. Нико се не одазива... Неко гунђа до њега: »Где да ти нађем воде, кад нема, изгорех и ја...« Са грчких торњева с оне стране воде чују се откуцаји часовника, који објављују одлазак часова, минута и секунда у вечност... А са бродовља звекет синцира и ленгера не престаје. Таласи пљуште о камените обале од најмањег поветарца. Чује се неки лавез паса, а пси нису. »Шта то може бити?« пита један друга до себе. »А ко ти га зна, каква ти »здејанија« не живи у мору.« — одговара други.

»Морски пси« мрмља трећи у шатору. »Шта ми још не даде Бог да видим и чујем«, — рече први и преврну се на другу страну и настави да хрче... Пред нама зјапе камените провалије некадашње енглеске тврђаве, порушене 1863., када је Енглеска острво Крф поклонила Грчкој. Како се мењају прилике...

Кад се свану, комесари поврвеше доле у магацин и донеше: хлеба, конзерве, шећера и чаја. Али дрва нема за ватру, те сува трава послужи за гориво. И таман да у сласт попијемо по шољу чаја, а наједанпут наиђе једна колона, страшна, језовита... Из мртвачке бараке војници носе мртве војнике, помрле те ноћи, за руке и ноге са обешеним главама и спуштају их у дубоку и широку ископану раку, једног до другог... Па све голобради рекрути!... Наша омладина и узданица!... Авај!... укочене очи управљене к небу и помодрела уста, као да су хтела рећи: »Ти нас Боже освети!...« Крај свима мукама и патњама!... Жетва је ово господња... Место запевке и мртвачких звона, посмртну песму певају им ваздушни вихори и таласи мора... Још им се познаје вез на кошуљама које нису мењане три месеца! А просути гад гамиже по стазама као мравињак... Тако нам остало доше чајеви у рукама непопијени, гледајући овај призор, који трајаше читав сахат... Све сама изненађења: место Африке Крф, место Крфа Видо, место виђеног спаса на Виду, смрт и голема коштурница! Скупоцена улазница за Јадранско Море!..

Огрејао дан, а ми као праће на пералишту перемо се на мору, једва држећи се на шиљастом камењу, само квасећи прљаво рубље у сланој води, верујући да смо га опрали...

Долазе Французи: официри, пастори, лекари, болничари и радознало посматрају сенку и скелет од чувене српске војске...

Француски војници и поред све своје љубазности према нама, по вишој некој наредби не пуштају нас у ону једину бараку на пристаништу, где се може купити по што год за понуду за скупе новце од Грка. Не даду ни воду, да заитамо на оном једином бунару кад ко хоће, већ једанпут на дан у одређено време, те постаде и вода скупоцена ствар за нас.

Долазе комисије и прегледају нас: ко је за команду, а ко да остане, да болује. Неће нико да остане на Виду. Сви траже да иду у команду, сем оних, који су у агонији. А француска маринска музика свира Српску Химну и Марсељезу и... увесељава нас... Ах, после толиких патњи и изгубљених нада на отаџбину, глас Српске Химне изгледаше нам, као мајка, коју смо јуче сахранили, а она се помаља опет однекуда и осмејкује: »Ево ме, ево, жива сам!« Чиновници неки седе крај својих дењкова и чекају регрутну комисију, кад чуше Српску Химну заридаше као мала деца... Плач, као на рекама вавилонским...

Друго јутро, сахрана мртвих. Треће јутро, то исто! Свако јутро дежурни виче: 95 мртвих! 87 мртвих! И тражи војнике да их носе и уповавају. О, незајажљива смрти! да ли ти је доста стотина дневно од народа, који је дошао себи да подигне Голготу на сред мора?... »Да ли није ово нека зараза?« — питасмо ми нашег доктора. — »Не, рече он, то је све од прозеблости, глади и изнурености. Јесте ли гледали како коњи цркавају уз пут?«

\*

Јест, ми смо видели и једно и друго и због истог узрока убрзо смо видели и ова нова гробља крај наших логора: *Лазарет, Говино, Инсос, Бра-*

*ганотика, Мораитика, Ахилеон, Св. Матијас* и др. Сва су та гробља дубоко урезана у наша срца, али нама остаде најдубље у срцу, црним словима записано: *Видо, »Острво смрти.«*

Сирото острво, ни криво ни дужно, по злу запамћено! Оно ће вековима причати свету своју кобну улогу према једном пострадалом народу, да је кости његових уморних хероја примило на чување...

На источној страни његовој стоји ограђено гробље, где одређени гробар пали свеће знаним и незнатим херојима свакога дана и где ће се подићи споменик... А на другој страни над пристаништем, стоји бео мермерни крст са натписом француским, енглеским и српским:

»Бог је наш заштитник.«

Крф, 1916.

Сретен Динић.

## ЗАВЕТ

*Липо, стидљива друго, гране је твоје полегла слана — дворове наше избелила мемла, усукла паучина*

*Липо, стидљива друго, где су твоји бледи цветићи? Где су наши пољупци?*

*Липо, стидљива друго, кида јесен твоје свело лишће — кида са срца уздахе...*

*Не дође ли?! Не буде ли?! Хумку ћу своју украј тебе ископати, ковчег ћу свој од твог стабла садељати крвљу својом жиле твоје напојити.*

*Липо, стидљива друго, осушићу те...*

С. Миленовић.



## О СРПСКОЈ КУЛТУРИ

Господину Академику

Љуби Јовановићу.

У једном друштву повео се разговор о животним способностима Српскога Народа на пољима материјалне и духовне области живота. Говорило се с обзиром на историску прошлост и на искуство у данашњим приликама. Било је мишљења да су Срби особито и богато обдарени како духовним тако и телесним даровима и својствима и да је извођење и примењивање тих природних талената у животу од велике политичко културне вредности и користи за општи развитак човечанства, чији је један и ако мали члан и Српски Народ. Било је и других тврђења, која су доказивала, да Срби у савремењу са историски познатим и преживелим народима старога века (Мисирци, Старо-Грци, Римљани, Картагињани), средњега века (Мавро-Арабљани, Византијски Грци, Шпанци, Млечани), као и са данас живим и активним народима (ту се мисли на француску, енглеско-америчку, немачку, јапанску културу), немогу издржати равнотежу и да ће бити зависни од ових. Оба мишљења иду у крајност, јер су велика уопштавања у оваквим разговорима незгодна и недовољно оправдана. Изгледа, да ће истина бити у средини: да је Српски Народ квалитативно надмоћнији док је квантитативно малобројнији; да би могао постићи савршенства идеала, којима је проткана његова душа. Што се јасно опажа и уочава то је, да је духовна култура Српског Народа била и да је и сада јача, оригиналнија од материјалне и да је због

тога прва била мање подложна страним утицајима него друга.

Духовна култура Српског Народа то је душа његова, то је разум његов, то је срце његово; а материјална култура његова то је практичност његових руку, то је умешност његове снаге, то су вештаствене творевине — продукат снаге и материје, то је индустрија у ширем смислу ове речи.

Духовни, психички дарови нашег народа били су од увек више самоникли, оригинални по постанку, радљиви у поређењу са материјалним способностима и моћима његовим. Умна радљивост, осећајна страна, душевност јаче су утиснуте у његово народно тело од вештине његових руку, мајсторије његове, од дурашности и других телесних способности његових. Кад је реч о материјалној културној надмоћности, ми се у нашој историји не можемо много похвалити, да смо на том пољу били много оригинални и своји: Српски Народ није успео развити трговину, пољопривреду, индустрију, технику до оних висина као што су то успели други народи. Ми смо много што шта на пољу материјалних тековина пресађивали са стране и продужавали на њином усавршавању: Државна зграда што ју је Српски Народ зидао од досељења на Балкан па до наших дана, имала је темеље јелинске и романске, на које се назидала донесена самоникла и оригинална расна словенска грађа. Наравно у току векова ова се зграда преправљала и препокривала.

Кад је реч о нашој средњевековној и материјалној култури, онда треба казати, да наш народ није живео у збијеним слојевима градског и варошког живота, где је производња премашала домаће потребе и стизала за извоз, и тиме увећавала радиност и богатство. Његова база била је село и

катун, а задружан живот многољудних породица била је основа целокупног његовог материјалног живота. Може се рећи да је осам десетина Срба средњег века било ратар и сточар, а две десетине остале гране радиности.

Наш сељак из времена Немањинске Државе живео је зависним феудалним начином живота, телесно везан за земљу, својину великих баштинара. Он примитивно обрађује њиву, гаји стоку, спрема себи стан, одећу и обућу, алатке и справе, толико да подмири потребе господарева куће и своје задруге.

Извоз се састојао у продаји грубих и непрерађених сировина, у релативно малим количинама.

Како је било под турским режимом није тешко погодити. Он је само негативно утицао на развој материјалне културе, јер ни нови освајачи нису у тој области живота били ни мало бољи. То доба било је доба кад се наша средњовековна, феудална, сталешка, Србија демократизовала. Српски Народ је и за то време, политичког бесправног живота, више успео да сачува, развије и однегује етичке и душевне особине, душевност и осећајност. И онда није чудо, што је и за тај дуги период свога државног живота претпоставио грубу и неравну борбу са освајачем, и ако је могао да, мирећи са њим и признајући га као господара, осигура себи сношљивији и материјално повољнији живот. У то доба западни народи пронашли су штампу, компас, Америку, барут, извршили обнову уметности, развили производњу, усавршили комуникације, подigli варошки живот и тако даље, а Срби су се трошили у вековним борбама за народни опстанак, за елементарна и основна права слободног човека.

Ново доба, доба модерне државе, Карађорђево

и Милошеве Србије, значило је поступан прогрес у сваком погледу.

Друкчије стоји са културом духа и душе. Дубоко и рељефно урезане духовне особине у државном телу нашег народа дале су друге резултате, знатније и судбоносније по цео државни живот како у прошлости тако и у садашњости. Од природе другчије обдарена словенска раса а посебно Српски Народ одликује се својом осећајном израженошћу и финоћама душе. У многим његовим радњама и односима са другим народима запажа се већа душевност, покретнија и еластичнија духовна радљивост, већи одјек осећања, човечнија логика, здравије и природније схватање, изоштреност и израђеност појмова, алтруистичније васпитање и тако даље. Такве су и наше јединке, па се та наша расна особина преноси и на нашу, друштвену целину. Ова етичка култура огледа се у особинама његовим: јака машта за уметничке творевине (Мештровић); песничко надахнуће за поезију (народне јуначке и женске песме); херојство за војничке послове до самоодрицања (Лазарева и Милошева трагедија, Синђелићева и Рајићева катастрофа, Краља Петра Енеида); љубав за завичајем и чежња за породицом; развијено осећање врлина, моралности и правде; питоност према слабом; здравственост у породичним односима; и тако даље. Народ са оваквим душевним способносима друкчије се и одзивао према догађајима и на њих реагирао. Имајући култ према својим господарима, »што су краљевали па и преминули«, наш је народ њихову катастрофу на Марици, на Косову и у току XV. века идентификовао са својом катастрофом (на Марици српска

погибија, на Косову царство пропало). Тај култ према своме повећао је његову жељу за слободом и независношћу. Народна усмена поезија његова израз је тих осећања и душевних емоција. Она, та поезија, уздиже их на висине класичних лепота и срањује са ремек делима људскога рода. До душе Српски Народ до сада никада није могао да створи какву велику и импозантну државну творевину, са каквом се сретамо код Римљана у старом веку, код Франака у средњем веку, код Немаца у данашње доба. Али је опет зато било јако развијено осећање и појам о држави, које кроз све тегобе и суморности у нашој прошлости није било угушено, јер са изумирањем једне генерације, истрошене у борби за тај идеал, та љубав и то осећање за својом државом, за својом слободом, прихватани су и наслеђивани од млађих нараштаја.

У религиозном погледу Српски Народ је у основи свога бића одано побожан и одгајен, ма да се то по спољној форми не би могло одмах приметити. Али његова преданост није га начинила биготним нити фанатизованим. Шта више толеранција у верским уверењима и слобода мисли у тумачењу хришћанске етике доводила је често пута до верског сепаратизма.

Верност у испуњавању јавних и тајних међународних обавеза и уговора, изгледа, да су особита привилегија Српског Народа. Поштовање дате речи и заклетве сматра се као витештво. Честољубље је развијено у толикој мери, да надмаша остале мотиве душе.

А осећање правде стоји високо међу идеалним мотивима духовног живота његовог. »Боље ти је изгубити главу, него своју огрешити душу«, то је завет, то је наука којим краљица мати васпи-

тава сина краљевића, судију у царском спору за круну.

Једном речи, социјална етика нашега народа оснива се на много здравијим и истинитијим начелима, док су неки други народи ради своје личне себичности оскрнавили те исте свете принципе.

На томе пољу, на тој области духовног живота Српски Народ показује високи ступањ културе свога духа и у томе је он оригиналан међу осталим члановима светске заједнице. То је особена српска култура!

Крф.

проф. Мил. Ристић.

## ШКОЛОВАЊЕ НАШИХ ИЗБЕГЛИХ ЂАКА

И у данима за нашу нацију најмучнијим и најтежим, кад остасмо без Отаџбине, хлеба и крова, потуцајући се по туђини, благодарећи нашим Савезницима, а првенствено Французима, и нашим просветним управљачима, наша омладина и ако напађена и намучена не остаде без склоништа, круха и руха, већ поред телесне доби и духовну храну, и данас по разним савезничким и пријатељским нам земљама ужива благодети којих су лишени њихови другови што осташе у Србији.

По поједицим државама они су распоређени овако:

Француска. — 1, *Континент* — ужа Француска.

Сви наши ђаци у правој Француској распоређени су у 60 места и у 70 школа и то:

20 лицеја — државних гимназија;

25 колежа — општинских гимназија;

21 супериор — више основне школе;

2 курса секундер — више женске осн. школе;

1 екол нормал — учит. школа;

1 екол професионал — (занатска школа).

Целокупан број њихов износи 2719.



Одељења унете су потребне стипендије. Стипендије се првенствено издају оним студентима који су ратом телесно онеспособљени и који су од сиромашних родитеља.

Поред овога између наше и Француске Владе потписана је Конвенција, којом се олакшава школовање наших студентима (и ђацима учитељских школа). По тој конвенцији сваке године извршен број студената примаће се на извесне француске универзитете, који ће поред благодетеља које ће добијати бити ослобођени уписнине, такса и других трошкова.

Владање ученика у главном је задовољавајуће. Једно због тога, што су ученици скоро четири године били без контроле и ван утицаја школе, а друго што је знатан број обичних избеглица ушао под именом ђака, било је неколико немилых појава, које су сада отклоњене: јер сви који нису ђаци, одвојени су из школе а извршен број ђака отпуштен је. У осталом, тих појава било је и биће и у редовним приликама.

### Просветно Одељење.

Да би се целокупан рад око ђака у француској сконцентрисао, пошто је Министарство Просвете удаљено, установљено је при Краљевском Посланству у Паризу Просветно Одељење са задатком да води сву бригу и старање о целокупној нашој омладини која се школује. За шефа овог Одељења постављен је г. Јован М. Жујовић (а за начелника г. Мирко Поповић), на кога је Г. Министар Просвете пренео сва права решавања, постављања и размештања просветних радника и општења са француским властима.

У последње време г. Жујовић је одређен за члана Техничке Конференције Савезничких Влада, а на његово место постављен је г. Сава Урошевић, професор Универзитета.

За инспектора за Вишу Наставу постављен је г. Ђока Станојевић, ректор Универзитета, а за инспекторе за средњу наставу у Француској постављени су г. г. Драгомир Обрадовић (који је раније вршио распоређивање и смештај наших ђака по разним местима и школама) и Никола Ракић, а у Енглеској г. Павле Поповић.

Инспекторима је задатак да с времена на време обилазе и прегледају рад по школама и о томе подносе извештаје.

Енглеска. — У Енглеској има 300 ђака распоређених по разним местима. Благодарни родитељској бризи и старању племенитих Енглезана, ови ђаци имају све потребе и удобности.

Швајцарска. — И у Швајцарској има знатан број наших ђака из осп. школе, гимназија и студената. Неки су код својих родитеља и приватно се спремају, а неки су по швајцарским школама.

9. јуна о. г. испраћено је из Солуна 22 ђака (13 гимназиста и 9 основаца) а 3 августа 45 ђака (12 гимназиста а 33 основца); сви су они здраво стигли у Швајцарску.

У Швајцарској је установљен нарочити Комитет за Српску Сирочад, састављен из најодабранијих швајцарских грађана и грађанки, који се стара о нашој тамошњој сирочади.

Русија. — И Русија »Наша друга мајка«, и ако далеко од нас кад год јој се даде прилика, чини све што може за наше избегле ђаке. Тако:

1.) О свом трошку издржава 260 наше деце која су избегла у Румунију а из Румуније после прешла у Русију. Сва ова деца намештена су по разним школама и занатима, зашто је и наш Госп. Министар Просвете изјавио захвалност Руском Министру Просвете.

За мању нашу децу, да не би заборавила српски говор, по одобрењу Г. Министра Просвете, установљен је Српски Пансион.

2.) 50 наших богослова налазе се по разним семинаријама и духовним академијама.

3.) Око 50 студената Славистике и Србистике продужиће своје студије у Русији, све о трошку руске државе.

Грчка. — И у Грчкој има знатан број наших ђака, који су заједно са својим родитељима избегли и настанили се по разним местима Грчке. Неки од њих похађају там. грчке школе а неки се приватно спремају. Где их више има образоване су нарочите српске школе. Тако:

У избегличком нашем логору у Солуну отворено је забавиште и основна школа са сва четири разреда у којој има 113 ђака.

У Новом Фалеру (код Атине) српска основна школа издржава се трошком једног Американца.

У француском лицеју у Солуну има 10 наших ђака.

Италија. — И у Италији има извршен број наших избеглих ђака који се налазе махом код својих ро-

дитеља, од којих се једни приватно спремају а други походе талијанске школе.

Тачан број свих наших избеглих ђака не зна се, јер су многи избегли заједно са својим родитељима код којих се и данас налазе и приватно се спремају, али се држи да њихов број износи до 4000.

Ово је нова војска на коју чека Велика Србија да је културно препороди.

Милан Рабреновић.

## ИЗ БАЧКИХ ПИСАМА

16—II—1916.

*Драга мама!*

Био сам пресрећан кад сам чуо да сте здрави. Нама је овде добро, али нас сеца ова борба верденска, јер се зна да се њом решава и наше питање.

Из предмета прелазимо све што и остали ђаци и постизавамо добро. Излаза слободног у варош немамо. Са здрављем сам добро. Прошле недеље смо били на ручку код једног Француза. Идуће недеље нас је позвао професор музике.

Поздравља те и љуби твој, син.

4—4—1916.

*Мили мој оцо!*

Ја сам здрав. ништа не брини. У школи иде добро. Већ сам почео да парлам по мало француски. Кад прођем времене и неправилне глаголе, моћи ћу лепо да се споразумевам. Бићемо распоређени у класе по свом знању. Тек тада ће настати право учење. Недељом идемо са господином у оближња села. Села су им врло уређена. Овде живимо лепо, само да ме не мори брига за вама и нашим, осећао бих се срећан. Колико ми пута дође да би плакао као мало дете. Али опет имам наду у Бога и у нашу војску. Дневник водим редовно. Трудим се да опишем цео пут мој од Лазаревца догде. Овде се чују топови са Вердена, као да смо у Србији.

Љуби те и поздравља твој син

Бата.

14—5—1916.

Б.

*Драги тата!*

Ево да ти се јавим опет. Ускрс сам провео код мојих другова Либиа и Габријела у селу Кадеаку. Село, па има водоскок и електрично осветљење. Нашем доласку сви су се обрадовали, али су били ожалостњени, јер им је погинуо син на Вердену.

Сад журно учимо за испит. Сваког четвртка излазимо у поље на гимнастику. Француски ђаци научили нашу команду и за време маршовања само се наша команда чује.

Певамо, али без радости, кад помислимо како је нашим у Србији. Нема дана а да не мислимо и не отплачемо за њима.

»Српске Новине« читамо у сласт и једва чекамо кад ћемо прочитати у њима да је наша војска ушла у Србију.

Француска је лепа и богата земља, али је нама наша Србија најлепша и најмилија. У то буди уверен тата, то тврде и Французи који су били у Србији. Живећи у туђини сад смо тек научили волети нашу Отаџбину.

Кад добијеш везу са нашим извести ме депешом да се смирим и да отпочнем поново да живим.

Поздравља те и љуби твој син

Д.

## РАТ И АЛКОХОЛИЗАМ

Велике и многобројне су наде што се везују за успех данашњег рата. Ну, када је у питању наш народ зар не треба говорити о томе, како треба сачувати стечено добро, и упитати се да ли је наш успех, наша добит коначна или, пак, недостаје нешто што треба и сада и доцније, по рату, извршити по цену највећег самопрегоревања и одрицања.

На жалост, по нашем мишљењу, које, држимо, није усамљено, има још један задатак, један циљ, који је нешто мало само назрет али за чије се остварење није показало, ни хиљадити део оног интересовања, оне ватрене активности и оног одушевљења колико се то чинило и чини

за ствари од бескрајно мање опште вредности. Тај циљ, који модерна социологија, при испитивању животних појава, ставља на прво место, јесте *алкохолно питање*.

Пре но што је посматрано кроз призму научне светлости, алкохол пиће је тумачено као ствар укуса дотичног пијача, као нешто што једноме прија а другом не прија и шкоди, једном речју као ствар која изазива разна субјектива осећања а што треба да зависи у неколико од навике а многу више од правилног или неправилног рада овог или оног органа у човечијем телу. Овако тумачење ширило се, временом, све више у народу. Оно постаје његово Вјерују, у области народне медицине и исто толико и Вјерују, већине лекара не само из доба када су медец науке биле у повоју већ и данас када је створена *Алкохологија* (наука која проучава сва питања и проблеме алкохола). Алкохолна пића имају по другима све и само добре особине: хране и ојачавају тело, снаже дух и оштре ум, теше жалосне и развеселавају суморне и бедне; загревају вими а хладе лети. За све су једном речју »осмејак и срећа« а никако »сузе и пакао« итд.

И тако заблуде су се јављале и шириле у место здравог разума и зрелог расуђивања.

Са ширењем производње алкохолних пића шириле су се и поменуте рђаве навике које се, познато је, пре и лакше примају но добре, захваљујући дубоко укорењеној индоленцији нашег народа која га лишава сваког отпора против зла што готово увек непосредно види и осећа.

Алкохологија је створила и изразе: *алкохолизам* и *алкохолизам масе*. Први означава скуп појава изазваних дејством алкохола код органских бића. Ако се алкохолним пићима служе сви: и мушки и женске, стари и млади, дечаки, девојчице и, чак, деца, онда се ствара колективни алкохолизам или алкохолизам масе. Узимају ли се алкохолна пића редовно ма и у мањим количинама, онда је неизбежан хронични алкохолизам. Овај је, апа се, опаснији од акутног који настаје када се узимају алкохолна пића с времене на време, али увећим количинама. У нашој лепој и несретној отаџбини, коју су сада већ делом наши храбри борци ослободили од спољнег непријатеља, постојали су сви облици алкохолизма. Он је био тај моћни фактор који је, у првом реду починио знатан дефицит у моралном, фичичком и економном погледу. Овде није место да се изнесе

у својој опширности шта је све урађено да се алкохол изобличи како од стране оних који првенствено воде борбу против њега тако и од стране других. Они, што су се највише заинтересовали судбином народа, и ставили се речју и делом, потпуно у службу његову, знају у ком је обиму, из којих разлога и ко све водио борбу против алкохолних пића. Остаје нам да пожелимо да се она продужи и пружи већи успех од онога који се очекује од садашњег рата против спољнег непријатеља.

Борци против пића тврдили су да је алкохол постојао и да још постоји и, као познаваоци питања, остају при свом тврђењу. И једино они, који су причајући само, избегавали да, изближе, чују откуцаје народног срца и одјеке његове душе и чији бол и патње нису били њихови, могу и у овом тврђењу да нађу нечег фантастичног, апсурдног, фанатичног и чак непатриотског. Свемоћном тровачу у Србији је, деломично, суђено пред народним форумом и међ тужиоцима су се појављивали, поред сталних, истина врло ретко, и сама држава и разна политичка, просветна и научна тела.

У другим земљама, где је алкохолизам правио веће пустоши и разорења у нормалном животу, урађено је још и више у погледу сузбијања његовог. Позната је наредба цара руског и закон Думе о забрани пијења водке у војсци и у опште забрана алкохолних пића и после рата, која је бацила у бригу и саму Немачку, јер је у руском алкохолизму гледала своју победу. Затим наредба краља енглеског радницима фабричким, уз коју се и сам лично одрекао пијења алкохолног пића и тиме створио читав преображај у већој производњи муниције. Па тако и остале државе предузеле су читав низ мера за сузбијање тога зла човечанског. А о трезвеним и најтрезвенијим земљама: Шведској и Норвешкој, и да не говоримо. Када се ово питање схвати на начин који износимо и када је објекат истог једно велико зло, које засецајући дубоко у живот народни, спречава његов правилан развитак, онда се то зло, у односу према спољнем непријатељу, назива још и *унутрашњим непријатељем*.

Он постоји и сада. Он нас, чак, и отворено вреба... Довољно је и погледати само око себе па се уверити о томе... Каква ли би се тек, добила слика, кад би се могло утврдити: колико се свега издало у рату за алкохолна пића. Колико је њих мање појело хлеба и јела за љубав чашнице ракије или коњака? Колико њих је истре-



г) Проучавање у иностранству борбе против алкохолизма у појединим местима.

д) Рад на одржавању трезвености код школске омладине у Француској и Енглеској.

*После рата :*

а) Образовање државне комисије за проучавање алкохолног питања.

б) Оснивање виноградарских задруга за справљање безалкохолних вина и сушење гроздја.

в) Доношење закона о забрани и монополисању алкохола.

г) Морално и материјално помагање друштва »Трезвености« за рад на сузбијању алкохолизма, и т. д.

Крф, 1916.

*Ђ. К. Ст.*

## ПРОБЛЕМИ БУДУЋНОСТИ

— СРВИМА, СВИМА И СВДУДА —

При уласку, ако да Бог, у слободну Србију, треба раскрстити са многим застарелим погледима на државу, државни и народни живот, и државно уређење. Велика страдања, горко и крвљу стечено искуство, као и додир с великим народима, морају исправити многа ранија гледишта и бити регулатор унутарњег државног живота.

По речима једног од најумнијих и најкултурнијих људи свога доба, Јована Скерлића, ми, ни до 1912. године нисмо имали уређену, модерну државу. Дуги и крвави ратови, велика искушења, и катастрофа силнија од свих ранијих, нису могли стање побољшати, већ још више дезорганисати нашу државу и нарави појединаца, што се видело и пред само повлачење. Зора, која има да се роди, треба да врати све на своје место, и да бољу основу за будући државни и народни живот и рад. Сва стечена искуства, и целокупна распарчана снага српскога народа морају се удружити и ставити у покрет, да даду добар темељ новој згради, поправе оно што није ваљало, дигну оно што је пало, и ослобођеној браћи кажу шта је желела Србија и шта она њима има да да, а шта од њих очекује...

А питања су тако многобројна. Оставимо да се корекција спољне политике, ако буде била потребна изврши

према добивеним резултатима, па се обрнимо обичним, дневним, горућим питањима, која ће тражити више дела него речи; мало говора, а више брве помоћи и рада.

Питање о добром реду, личној и имовној безбедности, првој основи модерне државе, у чему Србија не сме изостати иза напредних нација; питање о првој помоћи, како варошком, тако и сеоском живљу; питање о исхрани, одећи, обући, огреву, семену, пољопривредним справама, обнови запуштених њива, воћњака, винограда и сточарства; питање о подизању саобраћајних средстава; даноноћна брига о народном здрављу, брзој лекарској помоћи, апотекама и болницама; питање о телесном и моралном здрављу народа и народног подмлатка; питање о деци инвалида и ратној сирочади; о инвалидским домовима, и домовима изнемоглих људи и жена, старца и старица, где би се задовољила правда и макар минимална привредна способност појединих лица; питање о што бржем почетку рада основних, средњих и стручних школа, по претходној смотри по школама ради оцене целокупног стања у коме се деца налазе; питање о наклади пропуштеног времена, како би се што пре задовољила потребна заокружена спрема, колико ради личне, толико и ради државне потребе, како би се што пре попунила многобројна празна места; питање о повећању просветног и учитељског кадра, бољем и целисходнијем школовању, бољој исхрани, и непрекидној бризи о здрављу школске омладине; питање о изједначењу заосталих ђака у Србији, с њиховим сретнијим друговима на страни, који се данас школују; питање о полудневној настави, ђачким зимским вежбама, продужним школама, читаоницама и књижницама и народним универзитетима; питање о изједначењу просветних закона и радника из свих покрајина; питање о уређењу чиновничког стања, паметном избору људи за поједина места, и паметном распореду снага с којима се располаже; питање о организацији црква свих вера; питање о заводима за поправку малолетника, и већем јачењу интелигенције у разним пословима; питање о јачем ангажовању свештенства на религијско-просветним пословима; питање о плаћању и неплаћању пореза; ко да плати, а ко да не плати и не плаћа, и докле; питање о правилној подели државних и других дажбина, и прогресивне порезе; питање о пропалим документима, приватним дуговима, киријама, пропалим тапијама, судским актима, продаји и куповини за време окупације; питање о казним заводима и осуђеницима, и реформи

казног закона; амнестији за једне, и казни за друге; питање мира, слоге и споразума на заједничком послу између оних који дођу, и оних, који су по сили прилика морали остати у Србији, и у њој се српски понашали, да се не би поновила кобна прегоњења као у прошлости; питање о обнови земљорадничког, занатлиског и трговинског кредита; о обнови Земљорадничких Задруга, штедње и задругарства; питање о реформи кафанског живота, сузбијању алкохолизма, а појевтиљењу неопходних потреба и намирница (одела, обуће, хлеба, соли, гаса, шећера...); питање о напуштању штетних, и реформи неких обичаја скопчаних с излишним трошковима; питање о сузбијању моде и луксуза, и ширењу штедње, трезвености, простих и трезвених нарави и обичаја, јевтине и практичне ношње, како се не би после ропства и изгнанства прешло у старе штетне обичаје и навике из доба луксуза и небрижности; питање о агитацији у духу трезвености, путем штампе, јавних похвала и награда, као и рекламирања оних индустријских, трговачких и занатлиских радњи, које израђују и растурају јевтину, трајну, лепу и солидно израђену робу, корисну по здравље; питање о новом груписању странака, према сувременим потребама државним, како би лоше формуле из прошлости биле сахрањене под темељима Велике Србије, као и сва зла која су раније практикована, и стварала у једном народу непријатељске таборе; питање о обнови рада самоуправних тела, као и целе државне организације и администрације; питање о толеранцији и питомијим наравима, и сузбијању мржње, злобе, пакости, сујете и међусобног окривљивања, уз многа и честа праштања, и забораве ситнијих ранијих грешака, како би се испод њих једном подвукла црта, сванула Зора бољих дана, духовног, моралног и материјалног препорођаја, и духовне свежине и ведрине...

На тим, и многобројним другим проблемима будућности, удружен српски народ, збратимљен, слободан и сузама умивен, има да троши своју снагу, и положи свој испит зрелости. Тако ће само оправдати многе драгоцене тековине народне које је рат упропастио. То ће бити једина накнада за многе поломљене и скрштене вредне руке и лепе и умне главе, које падоше на жртвеник у служби великих идеала. Само тако, великим жртвама нашим широм Србије и Балкана, и целога света, биће земља лака!

16. октобра, 1916. Крф.

Чедомил М. Тодоровић.